

Eddy

handboek voor brailleerders

een Uitgave van:

de Vereniging van het Nederlandse Blindenwezen
en het
Nationaal Comité van het Belgisch Blindenwezen

© Vereniging van het Nederlandse Blindenwezen
Nationaal Comité van het Belgisch Blindenwezen

Druk: Administratieve Dienst-Verlening
van de ZOL-bedrijven te Heerlen

In opdracht van de Vlaams-Nederlandse Braillecommissie
werd dit handboek voor brailleerders samengesteld door:

J. Cnops
H. Lips
J. de Vilder
T. Verhulst

VOORWOORD

Ter bewaking van de eenheid van het brailleschrift is een aantal jaren geleden de Vlaams-Nederlandse Braillecommissie opgericht. Dit samenwerkingsorgaan bestaat uit een afvaardiging van Het Nationaal Comité van het Belgisch Blindenwezen en de Nationale Braillecommissie van de Vereniging Het Nederlandse Blindenwezen.

Samengesteld door deze Vlaams-Nederlandse Braillecommissie is in 1980 een handleiding uitgegeven, waarin de richtlijnen zijn vastgesteld voor het basis-brailleschrift in het Nederlandse taalgebied. Tevens is daarin opgenomen een handleiding voor kortschrift braille graad 1 met de vier reeds lang ingeburgerde samentrekkingstekens.

Zich baserend op de richtlijnen zoals die in de handleiding van het basis-brailleschrift staan aangegeven, heeft een sub-commissie van de Vlaams-Nederlandse Braillecommissie in samenspraak met braille producerende instellingen in Nederland en Vlaanderen dit handboek voor brailleerders samengesteld.

Omdat dit handboek echter bestemd is voor hen die zwartdruktteksten in brailleschrift moeten omzetten of anderszins met brailleschrift te maken hebben zijn in dit handboek alle brailletekens duidelijk omschreven en van voorbeelden voorzien.

Eveneens geeft dit handboek ruim inzicht in de wijze waarop brailleteksten moeten worden samengesteld.

Wij vertrouwen erop dat met behulp van dit handboek op de juiste wijze het brailleschrift kan worden weergegeven.

De samenstellers.

AFDELING I

HET BRAILLESTELSEL EN BEHANDELING DER TEKENS

0	Het braillestelsel	11
1	Het Nederlandse alfabet	13
2	De spatie	16
3	Hoofdletters, hoofdlettertekens en permanent hoofdletterteken	16
4	Leestekens	19
4.1	Punt, apostrof, afkortingspunt, vermenigvuldigingsstip, climaxstippen, invulstippen enz.	21
4.2	Afbrekingstekens, koppelstreepje, weglatingsstreepje, aandachtstreepje en mintekens	24
4.3	Het afbreken van woorden	26
4.4	Sterretje en herhalingstekens (in zangteksten)	27
4.5	Schuine streep	28
5	Cedille, deel- en accenttekens	29
6	Gebruik van cijfers en het cijferteken	32
7	Rekentekens	35
7.1	Breukstreep	36
7.2	Vierkante en kubieke meter, procent en promille, graden, minuten en seconden	37
8	Valuta	38
9	Maten en gewichten	39
10	Romeinse cijfers	40
11	Samentrekkingen ij, ch, sch, oe	40
12	Hersteltekens	41
13	Rangtelwoorden	45
14	Taalwisselingstekens	46
15	Cursieftekens	47
16	Klemtoontekens	48
17	Versregeltekens	49
18	Markeringstekens	50
19	Bijzondere tekens	51
20	Dubbeltekens	51
21	Tekens met een dubbele functie	52
22	Het uitlichten van passages	53
23	Volgorde van de voortekens	54

AFDELING II

RICHTLIJNEN VOOR HET OVERZICHTELIJK INDELEN VAN ROMANS EN STUDIEWERKEN

A. ROMANS

24	Algemeen	55
25	Titelblad	55
26	Omslag- of flaptekst	56
27	Inhoudsopgave	56
28	Kantlijn of marge	56
29	Paginering	56
30	Alinea's	57
31	Voetnoten	57
32	Vragenlijsten	57
33	Invuloefeningen (zie ook § 50)	58
34	Gedichten (zie ook § 17)	58
35	Bijbelteksten	58
36	Afbeeldingen en illustraties	58

§ 37	Drukwijze	58
§ 38	Hoofdstukken	59
§ 39	Braillebanden	59
§ 40	Recepten en kookboeken	59

B. STUDIEWERKEN

§ 41	Algemeen	60
§ 42	Titelblad (zie ook § 25)	60
§ 43	Inhoudsopgave (zie ook § 27)	60
§ 44	Kantlijn of marge (zie ook § 28)	61
§ 45	Paginering (zie ook § 29)	61
§ 46	Voetnoten en woordenlijsten (zie ook § 4.4 en § 31)	61
§ 47	Tekeningen, foto's e.d. (zie ook § 36)	62
§ 48	Grafieken	62
§ 49	Tabellen	62
§ 50	Invuloefeningen	63
§ 51	Braillebanden (zie ook § 39)	63
§ 52	Fonetische tekens en accenten (Grieks)	64
§ 53	De tekst (diversen)	64
§ 54	Tekens die in deze handleiding niet worden behandeld (zie ook § 14)	65
§ 55	Overige handboeken voor het brailleen	65

DEEL III

ENKELE ALFABETTEN VAN VREEMDE TALEN

§ 56	Algemeen	66
§ 57	Het Franse alfabet	67
§ 58	Het Duitse alfabet	67
§ 59	Het Spaanse alfabet	68
§ 60	Het Noorse alfabet	68
§ 61	Het Esperanto alfabet	68
§ 62	Het Griekse alfabet (modern)	69

AFDELING I HET BRAILLESTELSEL EN BEHANDELING DER TEKENS

§ 0 HET BRAILLESTELSEL

Een brailleteken bestaat uit zes of minder punten: drie punten onder elkaar en twee naast elkaar.

```

. .
. .
. .

```

Het is gebruikelijk deze punten als volgt te nummeren:

```

1 4
2 5
3 6

```

```

• .
. •

```

Voorbeeld: het teken • • bestaat uit de punten 1, 3, 5, 6 (letter z).

Met behulp van zes punten kan men maximaal 63 verschillende tekens maken:

Groep 1

```

• . • . • • • • • • • • • •
. . • . . . . • . • • • • •
. . . . . . . . . . . . . .

```

Groep 2

```

• . • . • • • • • • • • • •
. . • . . . . • • • • • • •
• . • . • . • . • . • . • .

```

Groep 3

```

• . • . • • • • • • • • • •
. . • . . . . • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •

```

Groep 4

```

• . • . • • • • • • • • • •
. . • . . . . • • • • • • •
. • . • . • . • . • . • .

```

Groep 5

```

. . . . . . . . . . . . . .
• . • . • • • • • • • • • •
. . • . . . . • • • • • • •

```

Groep 6

```

. • . • . • . • . • . • .
. . . • . . • . . • . • • •
. . . . . • • • • • • • • •

```

Groep 7

```

. . . . . . . . . . . . . .
. . . . . . . . . . . . . .
• . • • . • . . . . . . . .

```

- Groep 1* wordt gevormd met de punten 1, 2, 4, 5.
Groep 2 is gelijk aan groep 1 maar steeds is punt 3 toegevoegd.
Groep 3 is gelijk aan groep 1 maar nu zijn zowel punt 3 als punt 6 toegevoegd.
Groep 4 is gelijk aan groep 1 maar nu is alleen punt 6 (niet punt 3) toegevoegd.
Groep 5 is gelijk aan groep 1 maar deze tien tekens zijn a.h.w. een stapje lager in de braillecel geplaatst. Hier worden dus de punten 1 en 4 niet gebruikt.
Groep 6 bestaat uit 10 tekens, opgebouwd uit combinaties van de punten 3, 4, 5 en 6.
Groep 7 bestaat uit 3 tekens die uit de punten 3 en/of 6 gevormd zijn.

De figuur der 63 tekens maakt de samenhang der „groepen“ duidelijk.

Voor het Nederlandse alfabet staan ons 63 tekens ter beschikking.

Op het eerste gezicht lijkt dit ruim voldoende, maar bij nadere beschouwing blijkt dat meer dan 63 tekens gebruikt worden, namelijk:

26	<i>kleine letters,</i>
26	<i>hoofdletters,</i>
13	<i>leestekens,</i>
14	<i>klinkers met deel- of accenttekens,</i>
1	<i>cedille,</i>
10	<i>cijfers,</i>
6	<i>rekenetekens</i>
96	<i>totaal</i>

Men heeft geprobeerd dit tekort aan tekens op te vangen door de braillecel met twee punten uit te breiden (vier onder elkaar).

Met 8 punten kan men 225 verschillende tekens maken.

Dit bleek echter niet de goede oplossing te zijn omdat de braillecel dan groter wordt, zodat de acht punten niet meer onder de toppen der wijsvingers passen en het leestempo daalt. Er is dus voor een andere oplossing gekozen.

Het tekort aan tekens wordt voor een deel opgelost door twee voortekens:

1. *Het hoofdletterteken*
2. *Het cijferteken*

Een essentieel verschil tussen brailleschrift en zwartschrift is dat het brailleschrift in feite geen hoofdletters en cijfers heeft. Een hoofdletter in zwartschrift wordt in braille aangegeven door vóór de letter een teken te plaatsen.

In braille zijn de cijfers 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0 gelijk aan de letters a, b, c, d, e, f, g, h, i, j.

Om verwarring te voorkomen wordt elk getal door een bijzonder teken voorafgegaan.

Door het hoofdletterteken en het cijferteken worden 26 plus 10 = 36 tekens uitgespaard.

Er worden echter twee nieuwe tekens ingevoerd, die niet in zwartschrift bestaan.

Een tweede essentieel verschil tussen brailleschrift en zwartschrift is dat er negen tekens in braille bestaan die in zwartschrift niet voorkomen.

Een derde verschil is dat in het gangbare brailleschrift vier tekens voorkomen die meer dan één letter voorstellen.

Uitgaande van de drie behandelde verschillen zult u geen moeite hebben om het alfabet te begrijpen. Er moet op gewezen worden dat het bijna onmogelijk is braille te leren door dit alfabet zonder meer uit het hoofd te leren. Het is veel eenvoudiger om de 63 tekens door oefening te leren.

„Behandeling der tekens“ en de „Aanwijzingen over de indelingen“ kunt u het best een paar maal aandachtig doornemen.

Als u een concreet probleem ontmoet kunt u dit nog altijd opzoeken.

§ 1 HET NEDERLANDSE ALFABET

A. Gerangschikt volgens zwartschrift

1. Letters

• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
a	b	c	d	e	f	g	h	i	j

• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t

• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
u	v	w	x	y	z				

2. Cedille, deel- en accentklinkers

• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
ç		é	à	è	ò	ù	â	ê	î

• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
ô	û	ä	ë	ï	ö	ü	

3. Leestekens

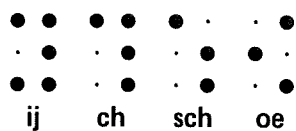
• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •	• •
,	;	:	.	?	!	()	„	”	*

• •	• •	• •	• •
• •	• •	• •	• •
—	/	§	

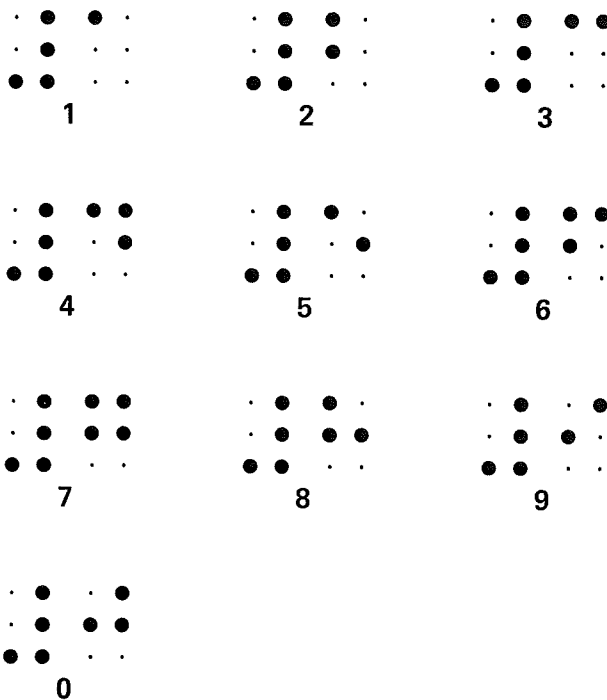
4. Rekenetekens

• •	• •	• •	• •	• •	• •
• •	• •	• •	• •	• •	• •
+	—	x	:	=	/

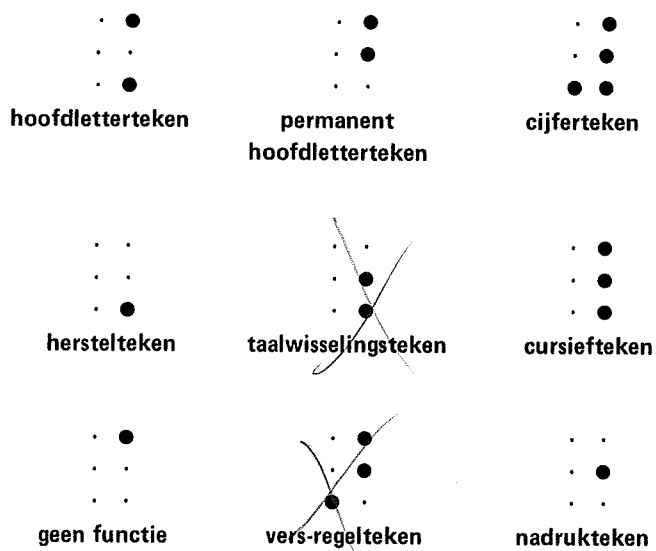
5. Samentrekkingstekens

6. Cijfers

7. Bijzondere tekens

B. Gerangschikt volgens het braillesysteem (zie § 0)

1.

a 1 b 2 c 3 d 4 e 5

f 6 g 7 h 8 i 9 j 0

2.

k l m n o p q r s t

3.

u v x y ij z ç é à è ù

4.

â ê î ô ch û sch ë ï ü

/ ö oe w

5.

, ; : (dubbele punt) . (punt) deelteken ? !

+ () = „ x * herhalingsteken ”

6.

nog geen functie permanent hoofdletterteken / vers-regelteken ä

§

ò

cijferteken

hoofdletterteken

cursiefteken

nadrukteken

taalwisselingsteken

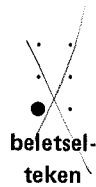
7.

apostrof

afkortingspunct

beletsteken

streepje

minteken

herstelteken

N.B.: Het is duidelijk dat veel tekens een dubbele functie hebben. (27 van de 63 tekens). *De eerst vermelde betekenis is steeds de oorspronkelijke, terwijl de tweede betekenis achteraf is toegekend!* (zie „Herstelteken” § 12, p. 41).

Voorbeelden: Bij is de a de oorspronkelijke betekenis, niet de 1.

Bij is de ä de oorspronkelijke betekenis, niet het versregelteken.

§ 2 DE SPATIE

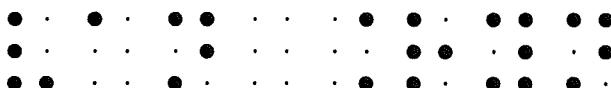
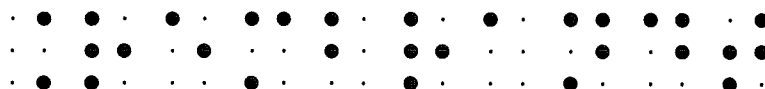
De spatie wordt in braille weergegeven door een lege braillecel.
Spaties worden op dezelfde manier gebruikt als bij een gewone schrijfmachine.

Voorbeeld: De vos sprak: „Ik heb de kaas verdiend, want ik gaf u een waardevolle les; het is mijn loon.”

§ 3 HOOFDLETTERS

In braille worden kleine letters en hoofdletters door dezelfde letters weergegeven, maar voor de hoofdletter (in zwartschrift) wordt in braille het hoofdletterteken (punten 4 en 6) geplaatst.

Voorbeeld: Rembrandt van Rijn

Voorbeeld: Staten-Generaal

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

Dit hoofdletterteken kan ook midden in een woord voorkomen.

Voorbeeld: Alistair McLean

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

Wanneer in zwartschrift een heel woord of een aantal letters achter elkaar in hoofdletters staan, wordt voor dat woord of voor die letters het permanente hoofdletterteken (punten 4 en 5) geplaatst.

Voorbeeld: 1256 AX AMSTERDAM

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

De afkortingspunt heft de werking van het permanente hoofdletterteken niet op.

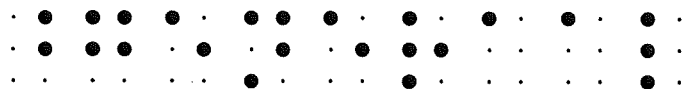
Voorbeeld: A.N.W.B.

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

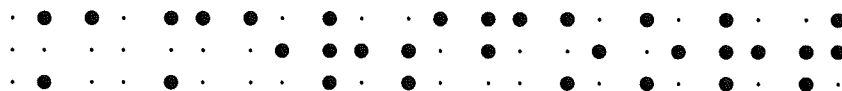
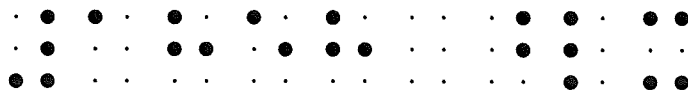
Een spatie of een koppelteken heft de werking van dit teken wel op.

Voorbeeld: GOUVERNEUR-GENERAAL

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

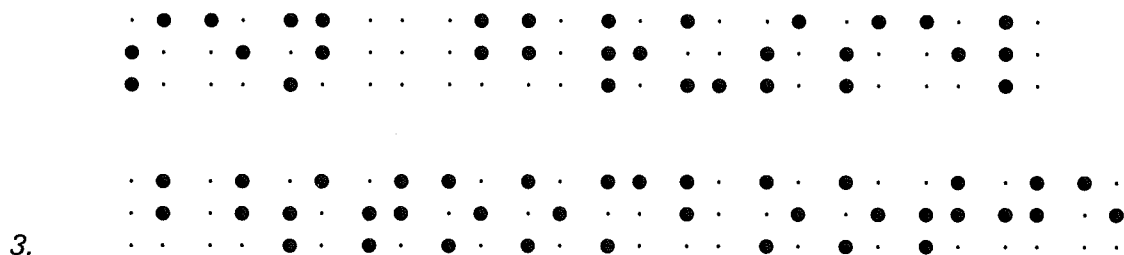
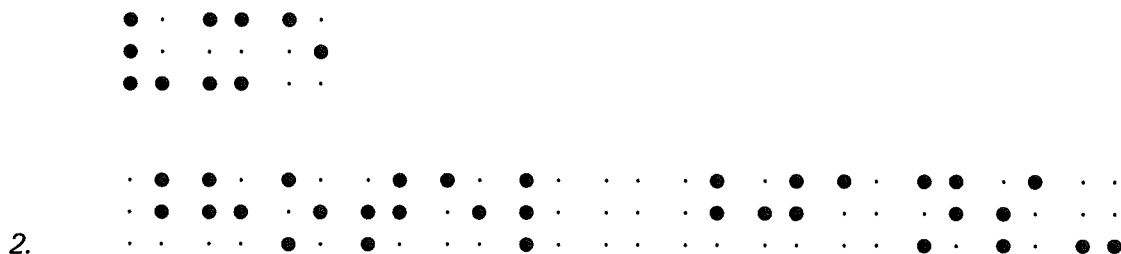

Voorbeeld: 1858 LX Amersfoort

Wanneer twee of drie woorden in hoofdletters gedrukt zijn, plaatst men voor elk woord het permanente hoofdletterteken. Als er meer dan drie woorden achter elkaar in hoofdletters gedrukt staan, plaatst men voor het eerste woord het permanente hoofdletterteken twee maal en voor het laatste woord één maal.

Voorbeeld: 1. CAFE BELLEVUE
2. HOTEL JANSSEN BRUSSEL
3. STOOMBOOTJE IN DE MIST

Gaan aan een woord meerdere voortekens vooraf, dan schrijft u eerst het haakje of het aanhalings-teken, dan het cursiefteken, dan het klemtoonteken, dan het herstelteken of het taalwisselingsteken, dan het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken. (§ 23, p. 54). Het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken mag nooit van de bijbehorende letter worden gescheiden.

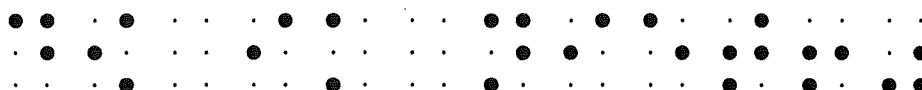
N.B. In romans is het gebruik van het hoofdletterteken en het permanente hoofdletterteken fakultatief. Hier worden dikwijls alleen de eigennamen met hoofdletter geschreven. In studieboeken daarentegen moet het zwartschrift gevolgd worden. De instelling waarvoor u brailleert dient u per boek aanwijzingen te geven i.v.m. het brailleen van hoofdletters.

§ 4 LEESTEKENS

In het algemeen geldt dat alle leestekens uit het zwartschrift bij het brailleen worden overgenomen. Leestekens die na een woord komen hebben links geen spatie, leestekens die voor een woord komen hebben rechts geen spatie. Deze regel geldt voor: , ; : . ? ! () „ ” ’ / §

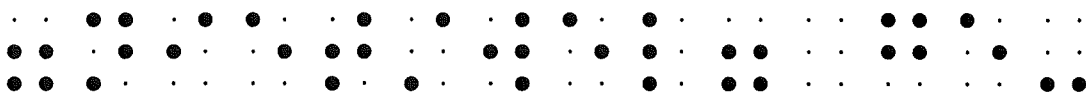
- Voorbeeld:*
1. Hij zei: „Dit doe ik niet!”
 2. Lezer(es)
 3. De kist is (niet/wel) gemerkt met a/b
 4. 's winters
 5. 's-Gravenhage
 6. Carla's boek
 7. §88.

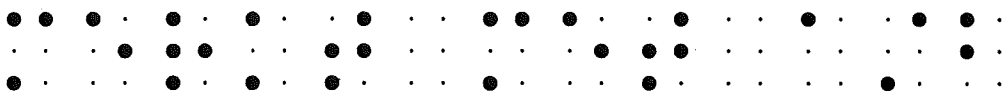
1.

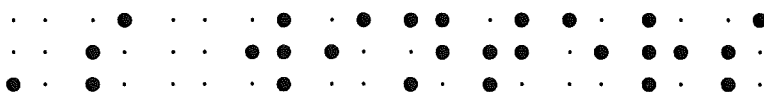

2.

3.

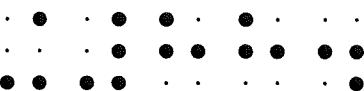

4.

5.

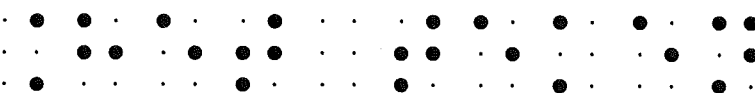
6.

7.

N.B. In braille is er maar één teken voor haakjes open en haakjes sluiten. Voor aanhalingstekens zijn twee tekens beschikbaar. In zwartschrift is dit net anders om.

Is het beslist nodig verschil te maken tussen haakjes open en haakjes sluiten, dan kunt u de wiskunde-haakjes gebruiken.

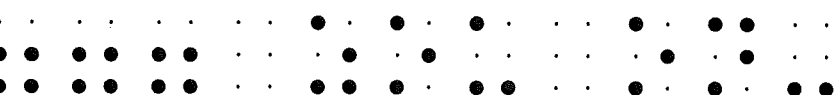
Voorbeeld: 1. Het teken voor [(] werd al behandeld.
2. (=) zou onleesbaar zijn.

1.

2.

Gaan aan een woord meerdere voortekens vooraf, dan schrijft u eerst het haakje of het aanhalings-teken, dan het cursiefteken, dan het klemtoonteken, dan het herstelteken of het taalwisselingteken, dan het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken. (§ 23, p. 54). Het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken mag nooit van de bijbehorende letter worden gescheiden.

Belangrijk: De tekens + - x : en = hebben in braille een dubbele functie.

 + is uitroepingsteken en plusteken

• • – is koppelteken en minteken

• • x is aanhalingsteken en vermenigvuldigingsteken

• • : is punt en gedeeld door-teken

• • = is haakje en is gelijkheidsteken (zie rekentekens)

Als er verwarring mogelijk is, dan wordt voor het leesteken het herstelteken (punt 6) geplaatst. In de praktijk zal dit zelden voorkomen.

Voorbeeld: Elle a vu (= gezien) un conducteur.

•
 •
 •

•
 •
 •

•
 •
 •

§ 4.1 PUNT EN APOSTROF

Regel: Als er in zwartdruk een punt staat, wordt die vrijwel altijd weergegeven door punt 3. Alleen aan het eind van de zin wordt de punt weergegeven door de punten 2, 5, 6.

Voorbeeld: 1. D.w.z.; D.H. Koster
 2. De man komt niet.

1. •
 •
 •

•
 •
 •

2.

• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

N.B. Indien een zin eindigt met een afkorting, dan plaatst men in zwartschrift slechts één punt. Dit zou eigenlijk twee maal moeten gebeuren, één keer voor de afkorting en één keer om het einde van de zin aan te geven. Omdat in braille de afkortingspunt en de „einde-zin”-punt verschillend zijn, plaatst men in braille in die gevallen wel twee tekens.

Voorbeeld: In de kast stond alles wat nodig was: borden, glazen, enz.

• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

Apostrof: Punt 3 is in braille de apostrof en de afkortingspunt.

Voorbeeld: 's morgens; auto's

• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

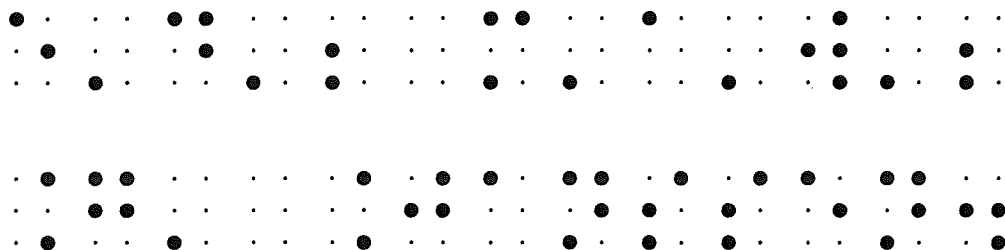
• • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • •

• •
 • •

Het teken • • wordt echter ook voor andere doeleinden gebruikt. Steeds als er in zwartschrift een punt staat – behalve aan het einde van een zin – wordt die in braille weergegeven door punt 3.

A. De afkortingspunt in standaardafkortingen

Voorbeeld: e.d.; m.a.w.; G. Janssen

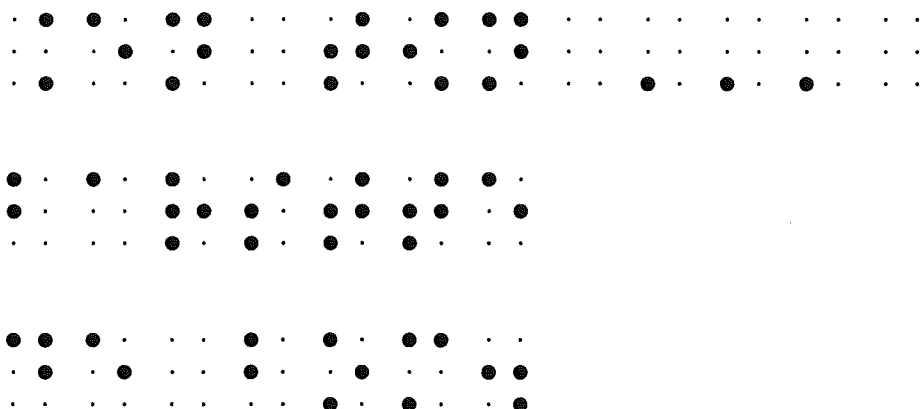
B. De vermenigvuldigingspunt

Voorbeeld: 7 . 9 = 63

C. Het beletselteken

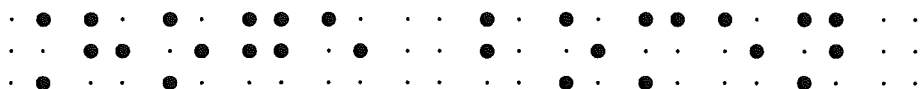
Voorbeeld: En toen ... barstte de bom.

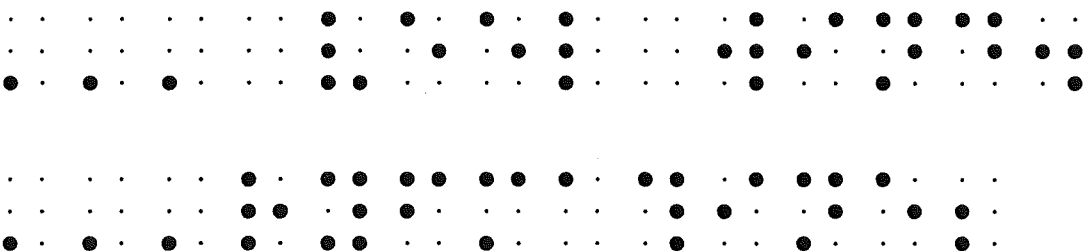
D. Om de plaats van weggelaten woorden of letters aan te geven

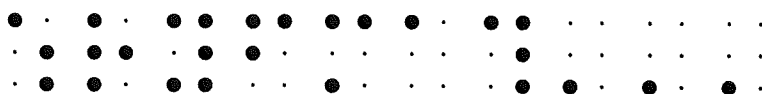
Voorbeeld: 1. Hoge bomen ... veel wind.
2. ...rijfmaschine; schrijfma...ne; schrijfmach...

1.

2.

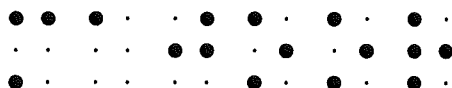

E. Verbinding tussen kolommen (Zoals bijvoorbeeld in een inhoudsopgave).

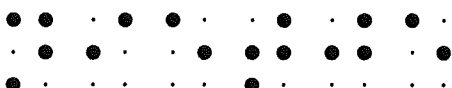
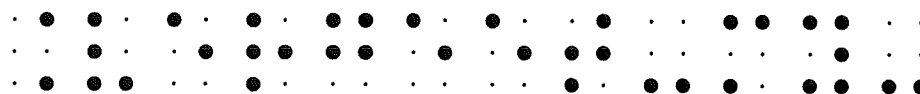
Figure 1 shows a 3x15 grid of dots. The dots are arranged in three rows and fifteen columns. The first row has dots in columns 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, and 15. The second row has dots in columns 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, and 15. The third row has dots in columns 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, and 15. The dots are arranged in a pattern that suggests a Latin square, with some dots missing in certain positions.

1.

1.

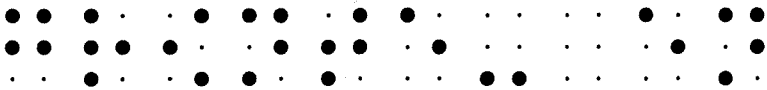

2.

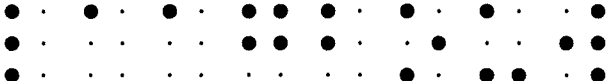
C. Als weglatingsteken

- Voorbeeld:*
1. groente- en fruithandel
 2. hoog- en laagbouw
 3. groenteafslagplaatsen en -veilingen

1.

2.

3.

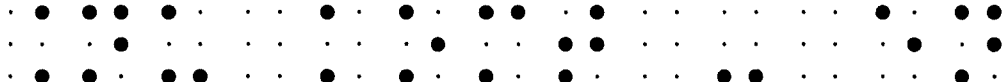

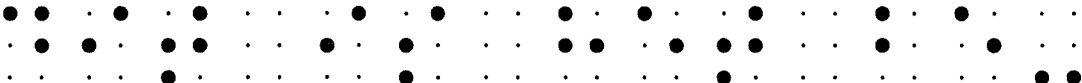

D. Als aandachtstreepje

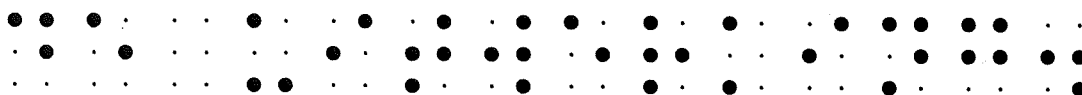
Dit wordt steeds gevolgd en voorafgegaan door een spatie.

Voorbeeld: Nu komt – en dit is het belangrijkste – de uitwerking.

E. Als minteken (zie rekestekens)

N.B. Worden in de zwartschrifttekst streepjes gebruikt voor nog andere doeleinden dan kunt u die ook overnemen met het teken 3, 6. In dat geval brailleert u slechts spaties als die in het zwartschrift ook staan.

Wilt u nadrukkelijk aangeven dat het streepje een minteken is – en dit mag dus alleen als er kans op verwarring bestaat! – dan kunt u het minteken vooraf laten gaan door punt 5. (zie rekestekens)

§ 4.3 HET AFBREKEN VAN WOORDEN.

1. Een alleenstaande tussenletter (ook de ch) komt bij de volgende lettergreep:
boe-ken, lo-pen, va-der, la-chen
De tweeklanken aai, ooi, eeu, ieu worden niet gesplitst:
aai-en, gooi-en, eeu-wig, nieu-wer
2. Twee tussenletters (behalve de ch) worden over de lettergrepen verdeeld:
wor-den, pit-ten, zin-gen, fran-je, bes-te
3. Bij meer tussenletters worden er zoveel letters bij de volgende lettergreep gevoegd, als men daar kan uitspreken:
ven-ster, erw-ten, bar-sten, koort-sen, ern-stig, bor-stel
4. Samenstellingen breken af tussen de samenstellende delen:
huis-deur, doorn-struik, daar-om, mein-ee, door-een
5. Voor- en achtervoegsels worden afgescheiden van het grondwoord:
ont-eigenen, be-treden, paar-tje, paard-je, koord-je, koor-tje, glooi-ing, bui-ig
Uitzondering: als het achtervoegsel met een klinker begint wordt de daaraan voorafgaande medeklinker erbij getrokken:
le-raar, die-naar, hei-land, tijge-rin, kle-dij, wa-zig
Woorden op aard, aardig en achtig volgen wel de regel:
wreed-aardig, geel-achtig, snood-aard
Uitzondering: vein-zaard, do-laard (aard staat hier achter een werkwoord-stam)
6. Afleidingen op tje worden bij het afbreken op dezelfde wijze geschreven als buiten de afleiding, dus:
sleetje: slee-tje, slaatje: sla-tje, parapluutje: paraplu-tje, skietje: ski-tje
7. Vreemde en bastaardwoorden:
 - a. Voor enkelvoudige woorden gelden de regels 1, 2 en 3.
Bij delen van samenstellingen gaan twee medeklinkers, waarvan de eerste een b, p, d, t of k en de tweede een l of r is en qu (kw en k) naar het volgende woorddeel:
a-brikoos, a-pril, a-quaduct, cho-quant (maar wegens de uitspraak: atlas en atleet)
 - b. Tussen twee klinkers wordt voor en na de x niet afgebroken:
exa-men, exo-tisch
Na samenstellingen met ex uiteraard wel: ex-agent
 - c. In woorden als royaal, relayeren gaat de y naar het voorafgaande woorddeel:
roy-aal, relay-eren
 - d. Voor samengestelde woorden met ab- en ad- passe men de regels 4 en 5 toe:
ab-rupt, ab-ituriënt, ad-oratie, ad-equaar, in-attent, im-port, sub-altern, trans-actie
 - e. In alle andere gevallen behandel de bastaardwoorden volgens de regels 1, 2 en 3.

§ 4.4 HET STERRETJE EN HET HERHALINGSTEKEN (in zangteksten)

A. Het sterretje

Dit wordt in brailleschrift weergegeven door punten 3 en 5 en voorafgegaan en gevolgd door een spatie. Komen in teksten genummerde voetnoten voor dan plaatst u na een sterretje onmiddellijk het cijfertecken met het cijfer.

Verwijst een sterretje of voetnootteken naar een voorafgaand woord waar een leesteken bijhoort, dan plaatst u dit leesteken achter het sterretje of achter het cijfer van dat sterretje.

- Voorbeeld:*
1. De vogel* was nog jong.
 2. De vogel*5 was nog jong.
 3. De vogel*5, die ik zag, was nog jong.

1.

• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •

2.

• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •

3.

• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •

N.B. De plaats waar u de verklaring van de voetnoot brailleert kan heel verschillend zijn. Soms komt die vlak na de zin waarin het sterretje staat (dan wordt er meestal 5 spaties ingesprongen), soms komt die aan de onderkant van het brailleblad, soms komt hij samen met verklaringen van andere voetnoten in een aparte „band” (zie § 39 van de „aanwijzing betreffende de indeling van brailleboeken”).

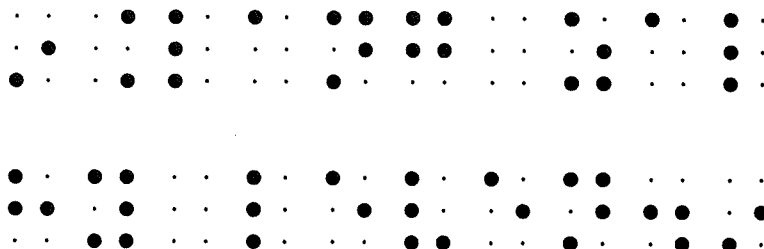
Als de nummers achter de voetnoten verwijzen naar de rangvolgorde op een zwartdrukpagina, moet de nummering vaak worden omgewerkt. (zie § 39 van de afdeling „aanwijzingen betreffende de indeling van brailleboeken”).

B. Het herhalingsteken in zangteksten

Het brailleteken wordt ook gebruikt als herhalingsteken in een zangtekst.

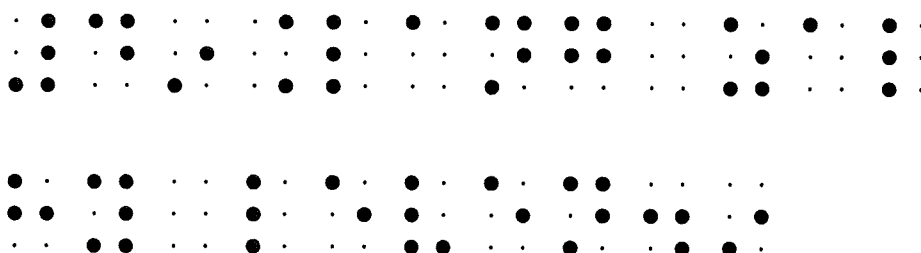
Wordt een woord of een reeks woorden onmiddellijk na elkaar twee maal gezongen, dan wordt dit woord of deze reeks woorden slechts éénmaal geschreven, maar gevolgd en voorafgegaan door een sterretje.

Voorbeeld: Lang zal hij leven. Lang zal hij leven.

Wordt een woord of een reeks woorden twee of meer malen herhaald, dan plaatst men voor het sterretje een cijfer dat aangeeft hoe vaak moet worden herhaald.

Voorbeeld: Moet er vier maal direct achter elkaar worden gezongen: Lang zal hij leven, dan brailleert u:

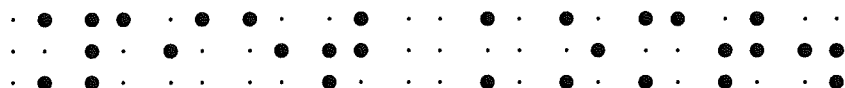

§ 4.5 DE SCHUINE STREEP

De schuine streep wordt in zwartschrift ook als breukstreep gebruikt. Is dit niet het geval, dan kunt u bij het brailleren punten 3, 4 gebruiken.

Voorbeeld: Jan en/of Piet komt.

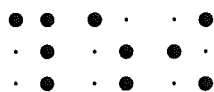

De breukstreep wordt in braille weergegeven door de punten 1, 2, 5, 6. (zie rekestekens).

§ 5 CEDILLE, DEEL- EN ACCENTKLINKERS

Het Nederlandse braille-alfabet is afgeleid van het Franse. Het is dan ook te begrijpen dat allerlei accenten boven de 5 klinkers kunnen worden weergegeven.

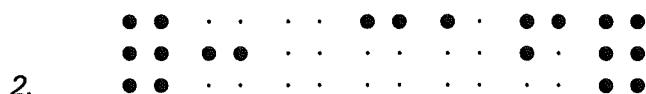
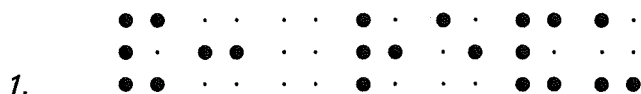
- Voorbeeld:*
1. ç : reçu Curaçao
 2. é : café procédé
 3. à : à contant
 4. è : Genève
 5. ù : où es-tu
 6. â : bateau
 7. ê : crêpepapier enquête
 8. î : maître d'hôtel *1
 9. ô : Saône maître d'hôtel *1
 10. û : sûreté nationale *1
 11. ä : naäpen Canaän
 12. ë : reeën ingeënt
 13. ï : Caïro geïnd
 14. ö : coöperatie coördinatie *1
 15. ü : vacuüm reünie *2

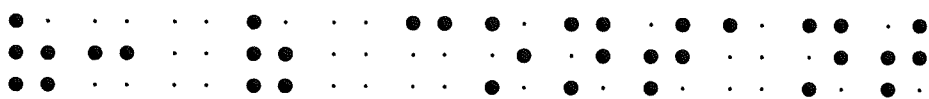

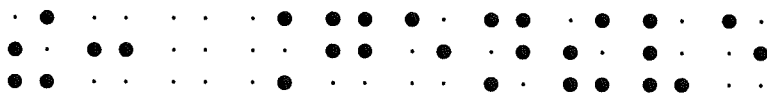
*1 De tekens hebben een dubbele functie (zie samentrekkingsstekens).

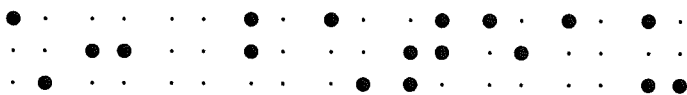
*2 Het teken heeft een dubbele functie (zie rekestekens en met name „de breukstreep”).

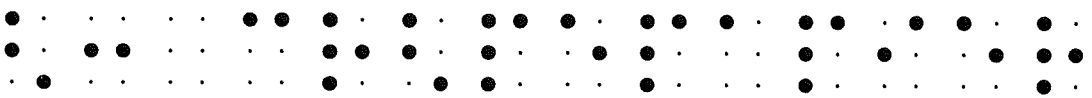

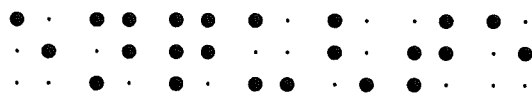
3.

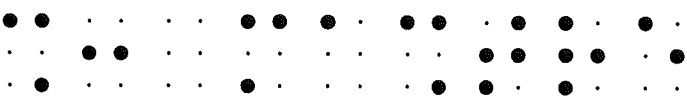
4.

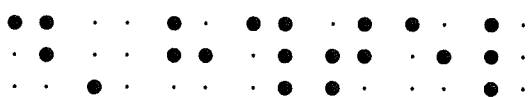
5.

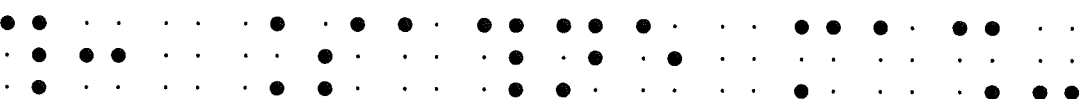
6.

7.

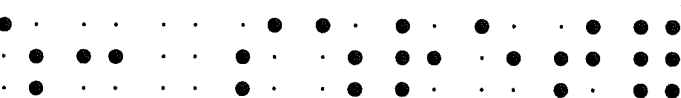

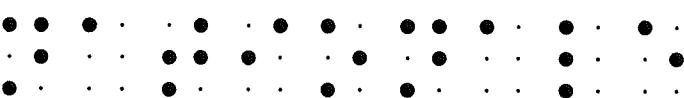
8.

9.

10.

11.

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

12.

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

13.

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

14.

• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •

15.

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •
• • • • • • • • • •

Belangrijk: Soms plaatst men in zwartschrift boven klinkers een accent aigu of accent circonflexe, om aan te geven dat dat woord of dat die lettergreep de nadruk krijgt. In dat geval gebruikt men bij de brailleweergave bij voorkeur het klemtoonteken (punt 5) – zie „bijzondere tekens“.

N.B. Als in zwartschrift een klinker een hoofdletter is, dan krijgt die nooit een accent, omdat dat teken er niet boven past. Bij het overschrijven gebruikt u in die gevallen ook niet de accentklinkers.

- Voorbeeld:
1. Sûreté - SURETE
 2. été - ETE - Eté
 3. café - CAFE

1.

• • • • •
• • • • •
• • • • •

• • • • •
• • • • •
• • • • •

2.

• • • • •
• • • • •
• • • • •

• • • • •
• • • • •
• • • • •

3.

• • • • •
• • • • •
• • • • •

§ 6 CIJFERS

Het cijferteken in het brailleschrift.

In brailleschrift zijn de cijfers gelijk aan de eerste tien letters van het alfabet, maar voor het eerste cijfer van het getal wordt het cijferteken geplaatst. De werking van dit cijferteken gaat door tot er een spatie komt of tot er een teken komt dat geen cijfer kan zijn. Dit zijn dus 53 van de in totaal 63 tekens. Deze regel kent maar twee uitzonderingen.

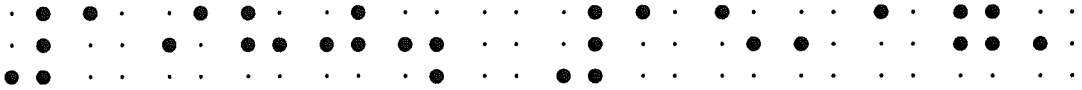
De werking van het cijferteken gaat wel door na een komma en na een punt. Deze tekens worden gebruikt om decimale breuken en om grote getallen in groepjes op te delen.

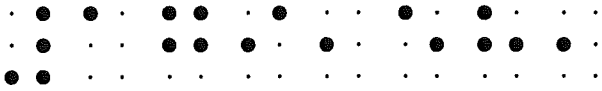
N.B. Voor een getal dat uit verschillende cijfers bestaat dient dus maar één keer het cijferteken geplaatst te worden.

- Voorbeeld:
- a. 1, 16, 123,
 - b. 1980. 15,17,
 - c. 179,58,
 - d. 1.453,87.
 - e. Giro: 12.34.739.
 - f. 17.45 uur
 - g. 5t 17m 1ste
 - h. 14E 1014AB
 - i. 7/v 23/b.

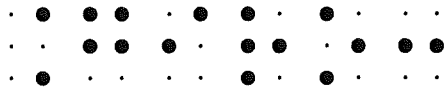
a.

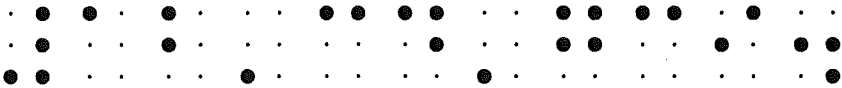
• • • • •
• • • • •
• • • • •

b.

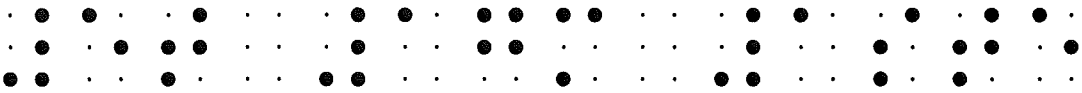
c.

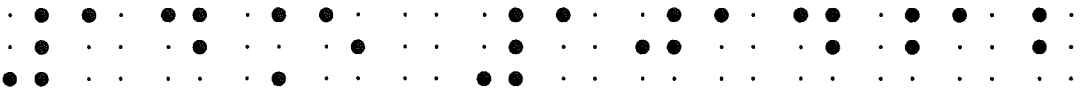
d.

e.

f.

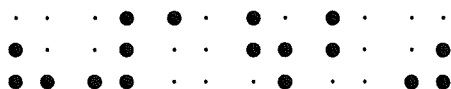
g.

h.

i.

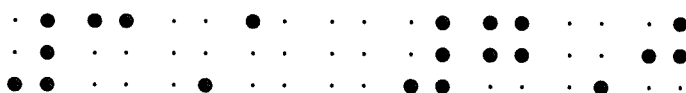
N.B. Bij $\frac{1}{2}$ of $\frac{3}{12}$ moet het cijferteken herhaald worden want de breukstreep heft de werking van het cijferteken op.

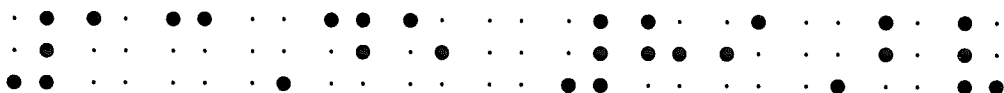
Voorbeeld: Noteert U „1/b” dan staat er: één gedeeld door b, niet één tweede.

Belangrijk: Een spatie en 51 van de 63 tekens (niet de a tot en met de j en de tekens komma en punt 3) heffen de werking van het cijferteken op. Er zijn dus bijna geen problemen m.b.t. de overgang van cijfers naar gewone letters. U hoeft alleen maar iets bijzonders te doen als direct na een getal een letter komt die ook een cijfer kan voorstellen. In dat geval plaatst u tussen dat getal en die letter het herstelteken. (zie „hersteltekenregel”).

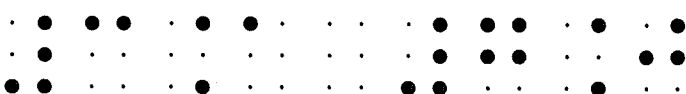
Voorbeeld: 1. 3a 7j
2. 13de 89bv

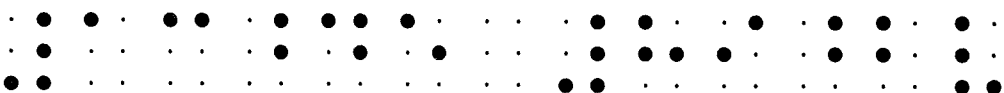
1.

2.

Dit is niet nodig voor de gevallen in het volgende voorbeeld.

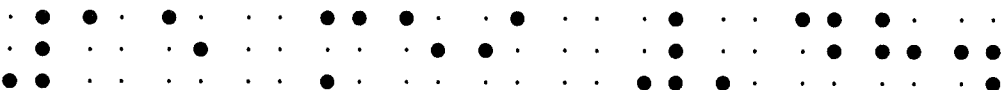
Voorbeeld: 1. 3A 7J
2. 13DE 89BV

1.

2.

Vervangt de apostrof cijfers in jaartallen, dan gaat het cijferteken aan deze punt vooraf.

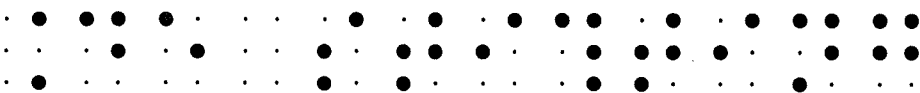
Voorbeeld: 15 mei '48.

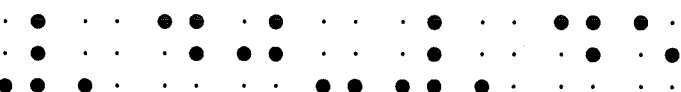

Worden twee getallen aan elkaar gekoppeld, dan kunt U gebruik maken van het koppeltteken. Uiteraard worden dan beide getallen voorafgegaan door het cijferteken.

Voorbeeld: 1. 1914-1918.
2. De stichting '40-'45

1.

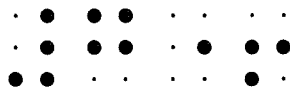
2.

Algemeen: Getallen mogen nooit worden afgebroken. Dit is immers ook niet in zwartschrift toegestaan. De leestekens kunt U op een normale manier – geen spatie nemen als dit in het

zwartschrift ook niet is gebeurd – overnemen en achter de getallen plaatsen. Omdat het plusteken gelijk is aan het uitroepteken moet U het markeringsteken (zie „bijzondere tekens”) gebruiken als U verwarring wilt uitsluiten.

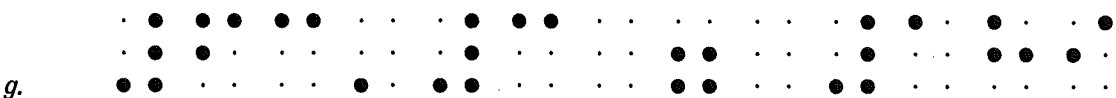
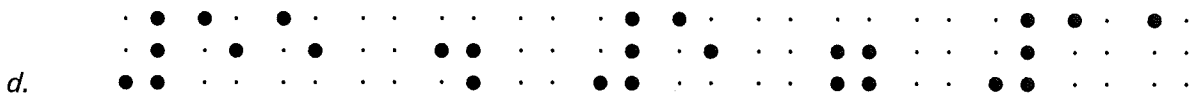
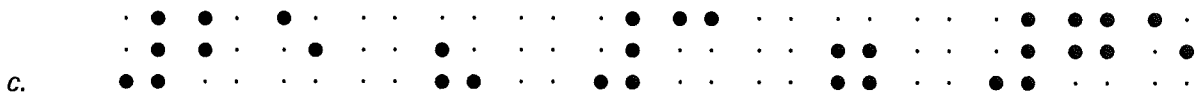
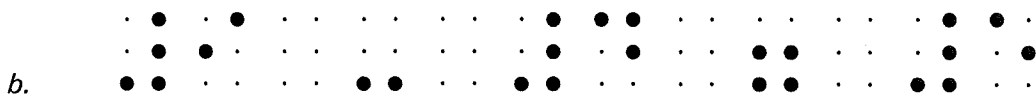
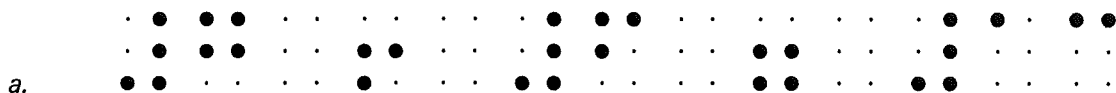
Voorbeeld: 7+

§ 7. REKENTEKENS

De bewerkingstekens zijn +, -, x, : en =. Deze krijgen links altijd een spatie en worden rechts bij voorkeur gevolgd door een spatie. Enkel de vermenigvuldigingspunt wordt niet voorafgegaan of gevolgd door een spatie.

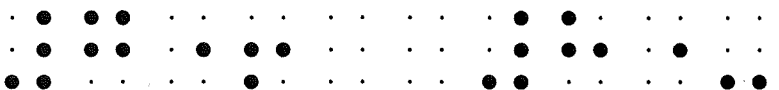
Voorbeeld: a. 7 + 6 = 13
 b. 9 - 4 = 5
 c. 25 x 3 = 75
 d. 55 : 5 = 11
 e. 40 = 5 x 8
 f. 77 = ... + 7
 g. 63.3 = 189

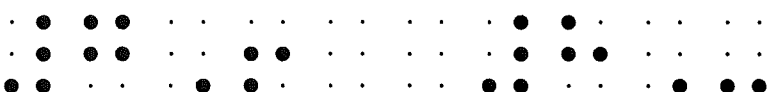

N.B. Plaatst men zowel links als rechts van deze bewerkingstekens een spatie dan is er slechts zelden verwarring mogelijk met leestekens, want de leestekens worden hetzij links, hetzij rechts altijd aan het bijbehorende woord vastgeschreven.

Belangrijk: Is er kans op verwarring, dan gebruikt U punt 5 om ondubbelzinnig aan te geven dat U een reketeken bedoelt; of punt 6 om ondubbelzinnig aan te geven dat U een leesteken bedoelt. U plaatst deze markeringstekens direct links van het reken- of leesteken.

Voorbeeld: a. 7+ 8- (rekenkundig)
b. 7! 8- (taalkundig)

a. (rekenkundig)

b. (taalkundig)

Als U de spatie rechts van de bewerkingstekens weglaat – ruimtebesparend in eenvoudige rekenboekjes – dan is de kans op verwarring tussen het vermenigvuldigingsteken en aanhalingstekens en tussen het gelijkheidsteken en het haakje groter. Als voor de boeken die U overneemt geen andere aanwijzingen worden gegeven, kunt U het best de voorkeursregel „zowel links als rechts van het reketeken een spatie” toepassen.

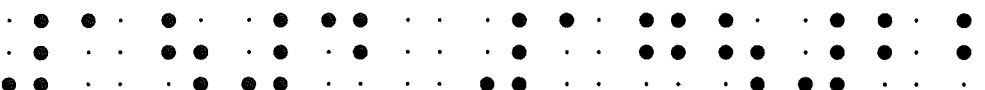
§ 7.1. DE BREUKSTREEP

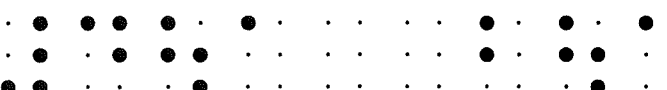
Dit teken heeft oorspronkelijk de betekenis van ü. (Bv. geüniformeerd).

Is er verwarring mogelijk dan kunt U door punt 6 direct voor de ü te plaatsen of door punt 5 direct voor de breukstreep te plaatsen ondubbelzinnig aangeven welke betekenis het teken heeft. Deze tekens vooral niet gebruiken als het niet strikt noodzakelijk is! Ze belemmeren namelijk het vlot lezen.

Belangrijk: De breukstreep heeft de werking van het cijferteken op. M.a.w. na de breukstreep moet U het cijferteken herhalen indien de noemer een cijfer is.

Voorbeeld: a. 1/4 17/28
b. 4/a b/a

a.

b.

Voorbeeld: Let op het verschil tussen: f/r en für („für” kunt U in een tekst zonder cijferwerk zonder hersteltekens schrijven, want dan is de kans op verwarring uiterst gering!

§ 7.2 VIERKANTE EN KUBIEKE METER, PROCENT EN PROMILLE,
GRADEN, MINUTEN EN SECONDEN.

- A. Het teken voor een hoog geschreven cijfer twee is
voor een hoog geschreven drie.
(Bij voorkeur zonder spatie).

Voorbeeld: 1. m^3 cm^2
2. 6dm^3

1.

2.

- B. Procent-

en promilleteken

Bij voorkeur na een spatie te braileren.

Voorbeeld: 1. 7% van $100 = 7$
2. 7‰ van $100 = 0,7$

1.

2.

2.

N.B. Indien het procentteken gebruikt wordt in een zin en onmiddellijk na dit teken volgt „aanhalingstekens sluiten”, dan is er verwarring mogelijk met het promilleteken. In dat geval moet het aanhalingsteken worden voorafgegaan door het herstelteken punt 6.

Voorbeeld: „Ik krijg voor mijn obligatie maar 4%”.
(zie herstelteken § 12, p. 41).

C. Graden, minuten, seconden.

Bij hoekmeting en aardrijkskundige plaatsbepalingen worden resp. graden (punt 4, gevolgd door punten 3,5,6) minuten (punt 4, gevolgd door 3,5) en seconden (punt 4, gevolgd door twee maal 3,5) gebruikt. Bij voorkeur zonder spatie aan het cijfer te braileren.

Voorbeeld: Deze hoek is 3° 6' 49"

• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • • • •

Algemeen: Mocht U ingewikkelder rekenkundige opgaven overnemen, dan is deze handleiding ontoereikend. U kunt in dat geval beter de uitgebreidere handleiding voor het „wiskunde-brailleschrift“ raadplegen.

§ 8 VALUTA

Bij het weergeven van valuta volgt men zo mogelijk het zwartschrift. Het gaat om: hoofdletters, kleine letters; voor of na het getal schrijven, komma/punt, enz.

De voorbeelden maken verdere uitleg overbodig:

- Voorbeeld:*
1. f 9
 2. f 9,00
 3. f 9,--
 4. f10,20
 5. fr.5,25
 6. 5,25fr.
 7. \$ 2,30
 8. £ 4,12
 9. DM109,07

1. • • • • •
• • • • •
• • • • •

2. • • • • •
• • • • •
• • • • •

3. • • • • •
• • • • •
• • • • •

§ 10 ROMEINSE CIJFERS

De Romeinse cijfers zijn in braille en zwartschrift dezelfde letters. Omdat het om hoofdletters gaat, wordt een getal dat uit één cijfer bestaat voorafgegaan door het hoofdletterteken (punt 4 en 6) en een getal dat uit meer dan één cijfer bestaat door het permanente hoofdletterteken (punt 4, 5).

Voorbeeld: 1. I V X L C
2. D M II IV
3. VI IX XL
4. MCMLXXX

1.

2.

3.

4.

§ 11 SAMENTREKKINGSTEKENS

In het Nederlands is het algemeen gebruikelijk om vier groepjes letters met één teken weer te geven. Het zijn *ij* (punten 1, 3, 4, 5, 6); *ch* (punten 1, 4, 5, 6); *sch* (punten 1, 5, 6); *oe* (punten 2, 4, 6).

Voorbeeld: 1. ijsvrij blijdschap
2. chemisch lachte
3. koekoek schoen

1.

2.

3.

Deze samentrekkingen mag men niet gebruiken als ze niet als één klank worden uitgesproken, d.w.z. als de letters tot twee verschillende delen van een samengesteld woord behoren.

Voorbeeld:

1. buschauffeur
2. stationschef
3. minijurk
4. coëductie

1.

2.

3.

4.

De vier samentrekkingstekens hebben nog een andere oorspronkelijke betekenis, resp. γ $\hat{o}$ $\hat{u}$ $\hat{o}$. Als zij in deze betekenis gebruikt worden in Nederlandse teksten dan moet gebruik gemaakt worden van het herstelteken (zie „hersteltekens” § 12).

§ 12 HERSTELTEKEN (punt 6)

Het herstelteken is een bijzonder teken, want het komt in zwartschrift niet voor. Het wordt gebruikt om – wanneer een letter of teken een dubbele functie heeft – aan te geven dat men de oorspronkelijke betekenis bedoelt. (zie het Nederlands alfabet § 1 b). Er zijn drie gevallen te onderscheiden:

A. Als een der vier samentrekkingstekens γ δ ϑ $\ddot{o}$ in hun oorspronkelijke betekenis in een Nederlandse tekst wordt gebruikt.

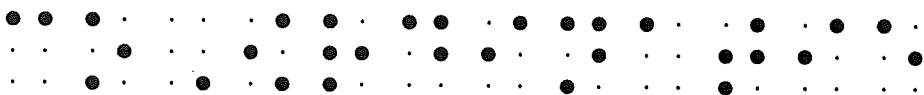
Voorbeeld:

1. gymnastiek
2. Saône
3. Sûreté
4. coördinatie

1.

2

3

4.

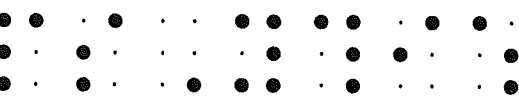
Bij voorkeur plaatst men dit teken onmiddellijk voor de te herstellen letter. Dan wordt ook alleen de betrokken letter hersteld. Het is ook toegestaan het teken voor het woord te plaatsen. In dat geval wordt het hele woord hersteld; zo een woord mag dan alleen maar letters of tekens bevatten die in hun oorspronkelijke betekenis gebruikt zijn.

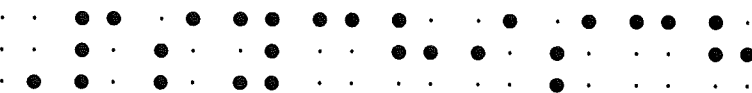
- Voorbeeld:
1. h.yacinth
 2. .hyacinth
 3. ps.ychisch
 4. .psychisch
 5. g.ymnastiekschoen
 6. .gymnastiekschoen
 7. ps.ycho-anal.yse
 8. .psycho-analyse

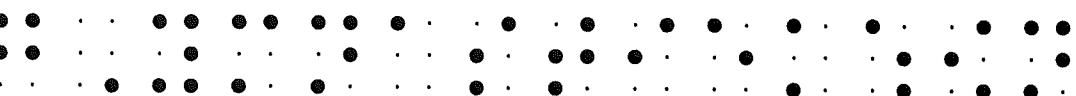
(. is herstelteken)

1.

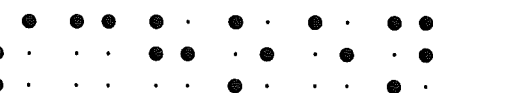
2.

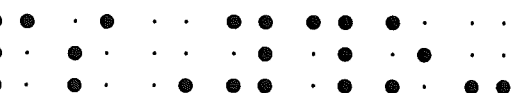
3.

4.

5.

6.

7.

8.

• • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •

8.

• • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •

Uit deze voorbeelden blijkt ook dat het herstelteken dat voor het woord staat zijn werking behoudt tot er een spatie, een koppelteken of een cijferteken komt. Het herstelteken mag dus op twee plaatsen aangebracht worden.

Een woord in braille moet echter altijd op dezelfde manier weergegeven worden. Soms moet de eerste letter hersteld worden. Dan is er geen keuze.

In zo een woord mogen nooit niet-oorspronkelijke tekens voorkomen.

- Voorbeeld:
1. Yvonne
 2. yoghurt
 3. yoga
 4. yacht

1.

• • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •

2.

• • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • •

3.

• • • • • • • •
 • • • • • • • •
 • • • • • • • •

4.

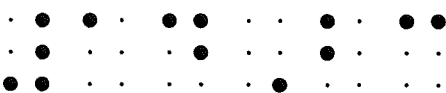
• • • • • • • •
 • • • • • • • •
 • • • • • • • •

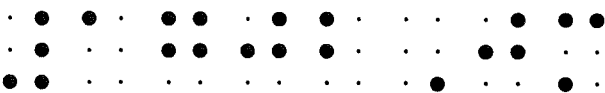
- B. Het herstelteken wordt ook gebruikt om aan te geven wanneer een getal onmiddellijk – dus zonder spatie – gevolgd wordt door één der eerste tien letters van het alfabet, anders zou die letter voor een cijfer aangezien worden.

- Voorbeeld:
1. 3a
 2. 14bc
 3. 1702jm

1.

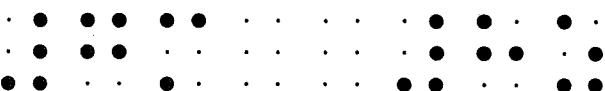
• • • • • •
 • • • • • •
 • • • • • •

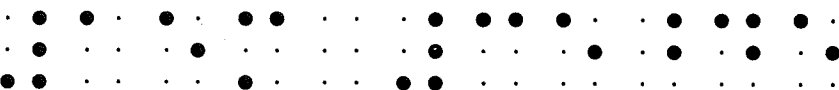
2.

3.

Het herstelteken is dus niet nodig als een getal door één der andere 53 tekens wordt gevolgd.

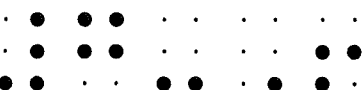
Voorbeeld: 1. 7m 8z
2. 15m 35DE

1.

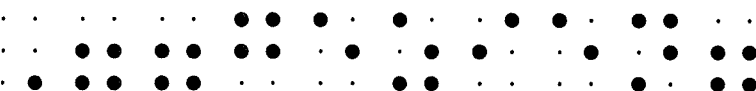
2.

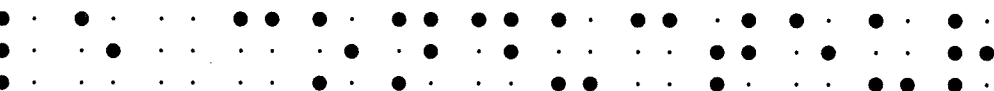
C. Het herstelteken wordt gebruikt in alle andere gevallen waar er verwarring kan ontstaan tussen een teken dat twee functies heeft. Wanneer de kans op verwarring klein is, moet het herstelteken niet worden gebruikt.

Voorbeeld: 1. 7-!
2. Elle a vu (= gezien) le conducteur

1.

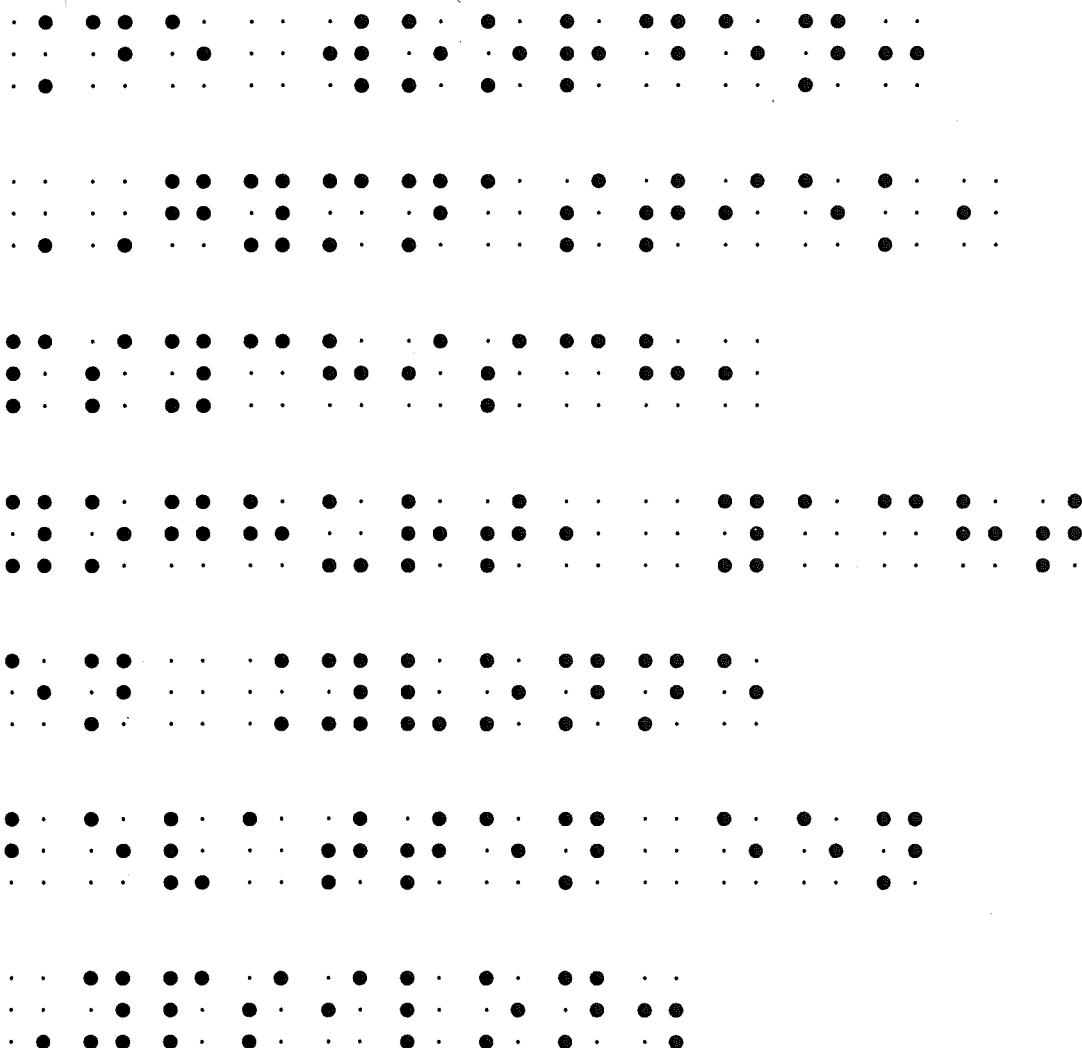
2.

In sommige teksten – bv. oud-Nederlands waar in bijna elk woord een y voorkomt – is het handig om hele passages te kunnen schrijven zonder hersteltekens. Als men in meer dan drie woorden uitsluitend oorspronkelijke letters wil gebruiken, dan kan dat door voor het eerste woord twee en voor het laatste woord één herstelteken te plaatsen.

Voorbeeld: De woorden: gymnastiek, psychisch, yoghurt, yacht en Yvonne bevatten een ypsilon.

*Gaan aan een woord meerdere voortekens vooraf, dan schrijft u eerst het haakje of het aanhalings-
teken, dan het cursiefteken, dan het klemtoonteken, dan het herstelteken of het taalwisselingsteken,
dan het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken. (§ 23, p. 54). Het hoofdletterteken
of het permanente hoofdletterteken mag nooit van de bijbehorende letter worden gescheiden.*

§ 13 RANGTELWOORDEN

De rangtelwoorden worden in zwartschrift op veel manieren geschreven. Bij het weergeven in braille volgt men het zwartschrift zoveel mogelijk. Als het cijfer onmiddellijk wordt gevolgd door één der eerste tien letters van het alfabet dan moet in braille het herstelteken worden toegevoegd (zie § 12 B).

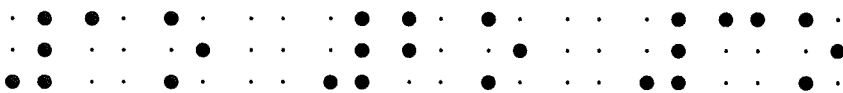
Voorbeeld:

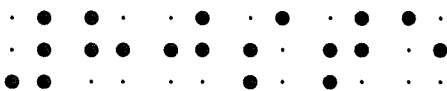
1.	1ste	1e	
2.	2e	2de	
3.	1)	2)	
4.	1o	2o	3o
5.	80ste		

1.

2.

3.

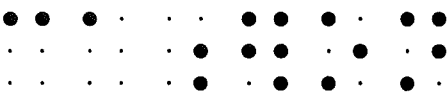
4.

5.

§ 14 TAALWISSELINGSTEKEN (punten 5 en 6)

Het kan gebeuren dat in woorden van een vaktaal of van een vreemde taal letters staan die in het Nederlands alfabet (zie § 1) niet voorkomen. In dat geval wordt het taalwisselingsteken gebruikt.

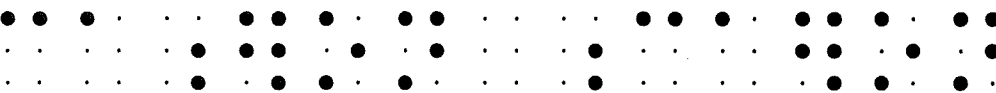
Voorbeeld: 1. cañon
2. te3-e8x

1.

2.

Bij voorkeur plaatst men dit teken onmiddellijk voor de vreemde letter; het taalwisselingsteken heeft dan alleen op die vreemde letter betrekking. Het taalwisselingsteken mag echter ook voor het woord worden geplaatst waarin zo een vreemde letter staat. In dat geval heeft dit teken betrekking op het hele woord en dit woord mag dan geen samentrekkingstekens bevatten.

Voorbeeld: 1. cañon cañon
2. slöly slöly

1.

2.

Wil men een hele passage (meer dan drie woorden) uit een tekst lichten om aan te geven dat in die passage vreemde letters voorkomen, dan plaatst men voor het eerste woord van die passage het taal-

wisselingsteken twee maal en voor het laatste woord één maal. In zo een passage mogen dan geen samentrekkingstekens *ij ch sch oe* voorkomen.

Belangrijk: Het is noodzakelijk de vreemde tekens waarop het taalwisselingsteken betrekking heeft te omschrijven. Dit kan in een voetnoot als de vreemde letter één keer voorkomt. Komt hij veelvuldig voor, dan wordt de omschrijving op de eerste bladzijde na het titelblad van elke brailleband geplaatst.

Voorbeeld: Het teken ñ is een n met een slangetje erboven.
 Het teken x is een kruisje en betekent dat de koning schaak staat.
 Het teken ö is een Engels kortschrift ow. (zie ook § 54).

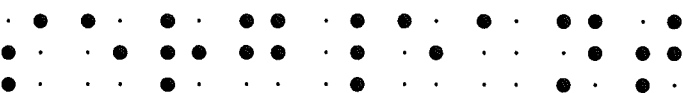
Gaan aan een woord meerdere voortekens vooraf, dan schrijft u eerst het haakje of het aanhalings-teken, dan het cursiefteken, dan het klemtoonteken, dan het herstelteken of het taalwisselingsteken, dan het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken. (§ 23, p. 54). Het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken mag nooit van de bijbehorende letter worden gescheiden.

§ 15 CURSIEFTEKEN (punten 4, 5, 6)

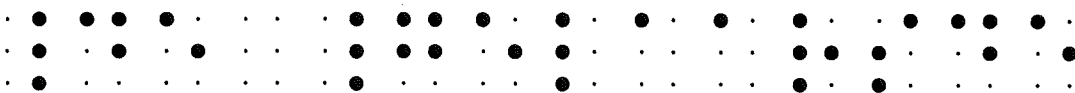
In zwartschrift drukt men woorden die speciaal moeten opvallen schuin, uiteen of vetjes. In getypte teksten onderstreept men deze woorden. In braille gebruikt men dan het cursiefteken. Is één letter in een woord opvallend (cursief) gedrukt, dan plaatst men voor die letter het cursiefteken. Is een heel woord cursief gedrukt dan plaatst men het cursiefteken voor het hele woord. Is een hele passage (meer dan drie woorden achter elkaar) cursief gedrukt, dan plaatst men voor het eerste woord van die passage het cursiefteken twee maal en voor het laatste woord één maal.

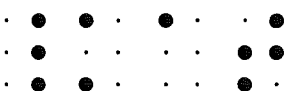
Voorbeeld:

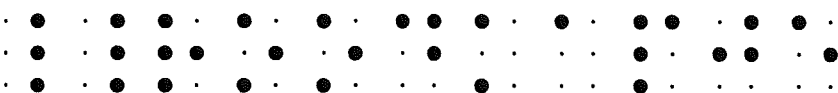
1. *sergeant*
2. *ijstijd*
3. *de gelaarsde kat* (voor elk van de drie woorden staat het cursiefteken)
4. *roodkapje en de wolf* (voor roodkapje staan twee cursieftekens, voor wolf één)

1.

2.

3.

4.

4.

*Gaan aan een woord meerdere voortekens vooraf, dan schrijft u eerst het haakje of het aanhalings-
teken, dan het cursiefteken, dan het klemtoonteken, dan het herstelteken of het taalwisselingsteken,
dan het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken. (§ 23, p. 54). Het hoofdletterteken
of het permanente hoofdletterteken mag nooit van de bijbehorende letter worden gescheiden.*

§ 16 KLEMTOONTEKEN (punt 5)

Als men in zwartschrift een woord of lettergreep speciaal wil beklemtonen, dan plaatst men boven
de klinkers van zo een woord of lettergreep accenttekens. In braille wordt dit weergegeven door
voor zo een woord of lettergreep het klemtoonteken punt 5 te plaatsen.

Voorbeeld:

1.	één	vóór
2.	dáár	tóén
3.	vóórdát	
4.	voordát	

1.

2.

3.

4.

*Gaan aan een woord meerdere voortekens vooraf, dan schrijft u eerst het haakje of het aanhalings-
teken, dan het cursiefteken, dan het klemtoonteken, dan het herstelteken of het taalwisselingsteken,
dan het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken (§ 23, p. 54). Het hoofdletterteken
of het permanente hoofdletterteken mag nooit van de bijbehorende letter worden gescheiden.*

Belangrijk: Als men in het zwartschrift de accenttekens boven de klinkers plaatst om de uitspraak
aan te geven, gebruikt men in braille niet de klemtoontekens maar deel- en accentklin-
kers (zie § 1a).

Voorbeeld:

1.	café	hé hè
2.	crêpe	reeën

1.

2.

Deze tekens worden niet gebruikt bij hoofdletters.

Voorbeeld: 1. été ETE Eté
2. CAFE

1.

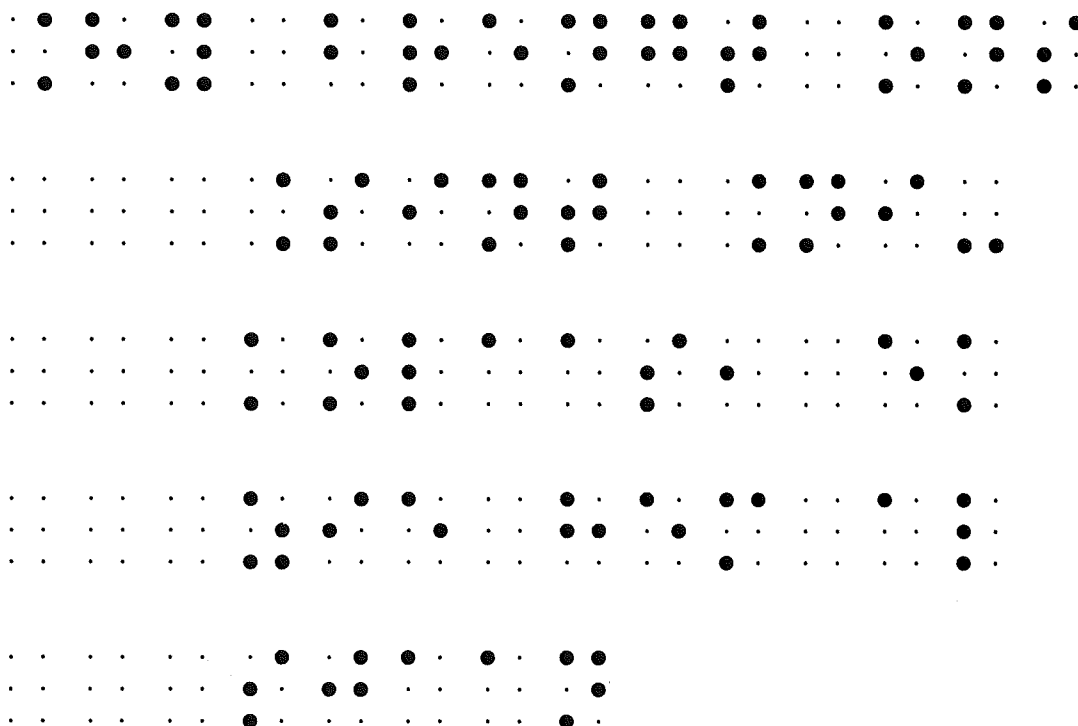
2.

§ 17 VERSREGELTEKEN

In zwartdruk begint bij een gedicht elke versregel op een nieuwe regel. Bij het braileren van gedichten kan dit systeem worden gevolgd. Is een versregel te lang voor één braileregel dan kan men het vervolg van die versregel op de nieuwe braileregel plaatsen na drie spaties te zijn ingesprongen. De volgende versregel plaatst men dan op een nieuwe braileregel zonder in te springen.

Voorbeeld: Zie ginds komt de stoomboot uit
Spanje weer aan
Hij brengt ons Sint Nikolaas, ik
zie hem al staan

(De tweede versregel komt op de volgende pagina).

Deze indeling is bij het weergeven over het algemeen te verkiezen boven die waarin men het versregelteken gebruikt. Men gebruikt het versregelteken (punten 3, 4, 5) als er veel gedichten moeten worden overgenomen en men ruimte wil sparen.

Bij deze manier van weergeven worden nieuwe versregels niet aan het begin van nieuwe brailregels geplaatst. Men brailleert door en plaatst aan het eind van elke versregel het versregelteken.

Daar een nieuw couplet wel op een nieuwe regel begint – na drie spaties inspringen – is het overbodig om de laatste versregel van een couplet te eindigen met een versregelteken.

Voorbeeld: Ik ben een blomme / en bloeie voor uw oogen, / geweldig zonnelicht, / dat eeuwig on-
ontaard, / mij, nietig schepselken, / in 't leven wilt gedogen, / en, na dit leven, mij / het
eeuwig leven spaart. (G.G.)

(Overal waar een breukstreep staat dient een versregelteken te worden gebrailleerd).

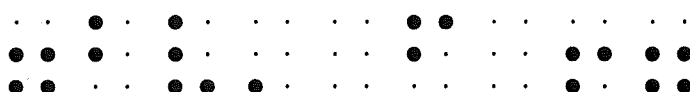
§ 18 MARKERINGSTEKEN (punt 5)

In braille zijn de leestekens ! - " . (gelijk aan de rekestekens + - x : =

Als men de voorkeursregel toepast is het niet eenvoudig om voorbeelden te bedenken waarin er verwarring dreigt. De voorkeursregel luidt: „Bij het weergeven van rekestekens plaatst men zowel links als rechts van die rekestekens een spatie”. Verwarring is dan vrijwel uitgesloten, omdat de leestekens onmiddellijk na het woord staan waar ze bijhoren, zodat er links of rechts geen spatie is.

Past men de voorkeursregel niet toe en plaatst men rechts van de rekestekens geen spatie – ruimte-
winst en uitsluiting van verkeerd lezen – dan is de kans op verwarring groter.

Voorbeeld: (bv. f +)

In normale teksten zal dit toch uiterst zelden voorkomen. Komt deze theoretische mogelijkheid voor dan kan men óf het markeringsteken óf het herstelteken gebruiken.

Plaatst men voor één der tekens ! - " . (punt 6 (het herstelteken) dan wil dat zeggen dat het een leesteken is , niet een rekenteken.

Plaatst men voor één der tekens + - x : = punt 5 (het markeringsteken) dan wil dat zeggen dat het een rekenteken is, niet een leesteken.

Voorbeeld: 1. x (voorafgegaan door punt 5)
 2. " (voorafgegaan door punt 6)
 3. 9+ 9+! (plus wordt voorafgegaan door punt 5 en het uitroepteken door punt 6)
 4. ‰ ‰ " (aanhalingstekens sluiten wordt voorafgegaan door punt 6)

1.

2.

3.

4.

§ 19 BIJZONDERE TEKENS

Het Nederlandse braille-alfabet kent 9 bijzondere tekens. Dit zijn tekens die in zwartdruk niet bestaan. Ze worden geplaatst om verwarring uit te sluiten. Deze 9 tekens zijn in de voorgaande paragrafen al behandeld. Terwille van het overzicht volgt hierna de opsomming met verwijzing.

1. Hoofdlettertekens	§ 3	pagina 16
2. Permanent hoofdlettertekens	§ 3	pagina 17
3. Cijfertekens	§ 6	pagina 32
4. Hersteltekens	§ 12	pagina 41
5. Taalwisselingstekens	§ 14	pagina 46
6. Cursieftekens	§ 15	pagina 47
7. Klemtoontekens	§ 16	pagina 48
8. Versregeltekens	§ 17	pagina 49
9. Markeringstekens	§ 18	pagina 50

§ 20 DUBBELTEKENS

Er bestaan in brailleschrift enkele tekens die meer dan één cel beslaan.

Dit zijn de meercellige of dubbeltekens. Dit zijn:

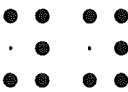
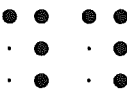
1. Vierkante en kubieke meter m^2 m^3
2. Procent en promille ‰ ‰
3. Graden, minuten en seconden (punt 4 gevolgd door graadteken; punt 4 gevolgd door sterretje; punt 4 gevolgd door 2x sterretje) (zie § 7.2, p. 38).

4. *Weglatingspunten* om aan te tonen dat een woord of een deel van een woord is weggelaten (punten 3) (zie § 4.1, p. 23).
 5. *De wiskunde-haakjes* (punt 4 gevolgd door punten 1, 2, 6 en punt 4 gevolgd door punten 3, 4, 5) (zie § 4, p. 20).

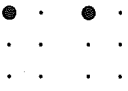
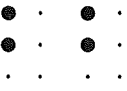
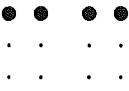
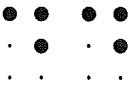
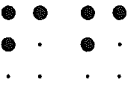
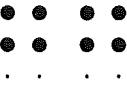
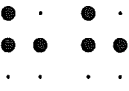
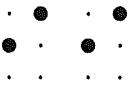
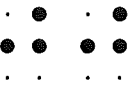
§ 21 TEKENS MET EEN DUBBELE FUNCTIE

Een groot aantal brailletekens heeft meer dan één functie. Daardoor kan er verwarring ontstaan. Om duidelijk aan te geven welke functie wordt bedoeld, kan men het herstelteken (§ 12, p. 41) – en soms ook het markeringsteken (§ 18, p. 50) – gebruiken.

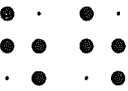
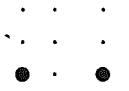
In vier groepen A, B, C en D volgen hierna de vierentwintig tekens die een dubbele functie kunnen hebben, waarbij de eerst vermelde functie steeds de oorspronkelijke is.

- A.
y ij	ô ch	û sch	ö oe

In Nederlandse teksten is men verplicht het herstelteken te plaatsen als de oorspronkelijke functie *y ô û ö* voorkomt. (zie § 11, p. 40).

- B.
a 1	b 2	c 3	d 4	e 5
-
f 6	g 7	h 8	i 9	j 0

Het herstelteken wordt slechts geplaatst als een der oorspronkelijke tekens onmiddellijk, dus zonder spatie of ander teken ertussen, na een getal komt.

- C.
ü en /	* en herhalingsteken	ä en versregelteken
-
klemtoon- en markeringsteken	apostrof en punt

Het herstelteken hoeft eigenlijk bijna nooit geplaatst te worden omdat verwarring vrijwel is uitgesloten.

D.

• • • •
• • • •
• • • •
! en +

• • • •
• • • •
• • • •
- en min

• • • •
• • • •
• • • •
" en x

• • • •
• • • •
• • • •
. en :

• • • •
• • • •
• • • •
(en =

Als de voorkeursregel der rekentekens wordt toegepast (§ 7, p. 36 en § 18, p. 50) dan is verwarring nagenoeg uitgesloten. Mocht er verwarring mogelijk zijn dan kan men de leestekens laten voorafgaan door het herstelteken of de rekentekens door het markeringsteken.

herstelteken	!	markeringsteken	+
herstelteken	-	markeringsteken	-
herstelteken	.	markeringsteken	:
herstelteken	"	markeringsteken	x
herstelteken	(	markeringsteken	=

§ 22 HET UITLICHTEN VAN PASSAGES (meer dan drie woorden – uit een tekst).

Er is in de manier van toepassen een grote overeenkomst tussen het permanente hoofdletterteken, het cursiefteken, het herstelteken en het taalwisselingsteken. Voor deze vier tekens geldt dat als zij voor een woord staan, ze op het hele woord betrekking hebben. Als ze meer dan drie maal achter elkaar geplaatst zouden moeten worden, dan is het beter om zo een teken voor het eerste woord twee maal en voor het laatste woord één maal te plaatsen (zie resp. § 3, § 15, § 12, § 14).

Voorbeeld:

1. Jan loopt.
2. Jan loopt *hard*.
3. Jan loopt *heel hard*.
4. Jan loopt *veel te hard*.
5. Jan loopt *steeds veel te hard*. („steeds” wordt voorafgegaan door 2 cursieftekens, „hard” door 1).

1. • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •

2. • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •

3. • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •

3. • • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •
• • • • • • • • • • • • • •

4.

• • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •

5.

• • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • • • • • •

• • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •
 • • • • • • • • • • • • • •

§ 23 VOLGORDE VAN DE VOORTEKENEN

Het komt vaak voor dat in braille één woord door verschillende tekens voorafgegaan moet worden. In dat geval is het van belang een vaste volgorde aan te houden.

Het hoofdletterteken of het permanente hoofdletterteken mogen nooit van de bijbehorende letter(s) worden gescheiden. Voor deze tekens komen of het herstel- of het taalwisselingsteken (zij komen nooit tegelijk voor). Voor deze tekens het klemtoonteken; voor dit teken het cursiefteken; voor dit teken het haakje of aanhalingsteken; komen haakje en aanhalingstekens samen voor dan houdt U de volgorde van het zwartschrift aan.

Voorbeeld: (cursief- herstel- hoofdletterteken Yvonne
 „ cursief- herstel- perm. hoofdletterteken YVONNE
 „ cursief- klemtoon- herstel- hoofdletterteken Yvonne
 cursief- hoofdletterteken Piet
 „ klemtoonteken nee
 klemtoon- hoofdletterteken Niet
 „ cursief- klemtoon- taalwisselings- hoofdletterteken Sörensen
 (cursief- klemtoon- taalwisselings- perm. hoofdletterteken SORENSEN
Natuurlijk mag ook:
 (cursief- klemtoon- perm. hoofdletterteken SORENSEN *of*
 cursief- hoofdletterteken H taalwisselingsteken yacynth
 „ dubbel cursiefteken klemtoonteken dubbel taalw. teken hoofdletterteken Español

AFDELING II RICHTLIJNEN VOOR HET OVERZICHTELIJK INDELEN VAN ROMANS EN STUDIEWERKEN

A. ROMANS

§ 24 ALGEMEEN

Het is mogelijk alle in zwartschrift gestelde teksten weer te geven in braille. De indeling van een roman moet overzichtelijk zijn. Hiervoor zijn er richtlijnen opgesteld, zodat de gebruiker de tekst vlot kan lezen en passages gemakkelijk terug kan vinden.

De tekst moet zoveel mogelijk letterlijk overgenomen worden. Aan de lees- en bijzondere tekens moet U dan ook veel aandacht besteden. Steeds moet de kwaliteit van de puntjes goed zijn. Het is van belang dat U elke braillebladzijde goed naleest, fouten verbetert en vage punten „bijwerkt”. Het is handig de gebrailleerde bladen omgekeerd – dus met de punten naar beneden – op elkaar te leggen. Als U de stapel dan omkeert ligt bladzijde 1 steeds boven.

Hierna volgen enkele richtlijnen voor het brailleren van romans.

Als U bij het brailleren problemen ontmoet waarin dit hoofdstuk niet voorziet, dan kunt U het hoofdstuk voor studiewerken raadplegen en – mocht U ook daar geen afdoend antwoord vinden – dan kunt U best contact opnemen met de opdrachtgever.

Belangrijk: Maak er een gewoonte van een boek eerst in te kijken om te bepalen welke indelingsproblemen er voorkomen. Als U een bepaalde manier van indelen heeft gekozen, hou die dan gedurende het hele boek vol.

§ 25 HET TITELBLAD

Bij elke brailleband moet een titel worden gemaakt. Hierop moeten de volgende gegevens vermeld staan:

1. Titel van het boek, eventueel met ondertitel;
2. De schrijver(s) van het boek;
3. Het bandnummer;
4. Uitgever en jaar van uitgave en eventueel drukaanduiding;
5. Naam van de brailleerder(s).

Belangrijk: Het is niet gebruikelijk het titelblad te nummeren.

Voorbeeld van een titelblad: OP ZOEK NAAR HERMA
2e deel
In Zwijnsdal
door Mr. R.H.B. Baars

1ste band
2de druk
Uitgeverij: De Braillepers
Arnhem 1980

gebrailleerd door
Mw A.Z. Janssen-Janzen

Dit brailleboek behoort tot de collectie van Puntje N.V.

§ 26 OMSLAG- OF FLAPTEKST

Wanneer een zwartdrukboek een omslag- of flaptekst bevat dan moet U ook die overnemen. De braillebladen die deze tekst bevatten kunt U nummeren met Romeinse cijfers. U voegt deze tekst na de inhoudsopgave aan de eerste band toe.

§ 27 INHOUDSOPGAVE

Direct na het titelblad van de eerste band plaatst U de volledige inhoudsopgave van het zwartdrukboek: titels van hoofdstukken en nummers der zwartschriftpagina's. Direct na het titelblad van de vervolgbanden – in de eerste band na de volledige inhoudsopgave – plaatst U de inhoudsopgave van die betreffende band: titels van hoofdstukken, nummers van én zwartdrukpagina's en braillepagina's. Aan het eind van de laatste band plaatst U tenslotte de volledige inhoudsopgave: titels van hoofdstukken en nummers van én zwartdrukpagina's én braillepagina's.

Alle bladen waarop de inhoudsopgaven vermeld staan, nummert U met Romeinse cijfers.

<i>Voorbeeld:</i>	Titels	
	Hoofdstuk I	
	Het weerzien	3 1
	Hoofdstuk II	
	De grote kluis van de bank te Utrecht	9 17
	Hoofdstuk III	
	Rijkdom en weelde	19 58

Belangrijk: Het is overzichtelijk om in de nummerkolommen de cijfertekens te plaatsen ook als er geen cijfer volgt en de regel tussen titel en nummer op te vullen met punt 3.

§ 28 KANTLIJN OF MARGE

Omdat de braillebladen tot een band moeten worden ingebonden is het belangrijk links een kantlijn van 3 cm aan te houden. Rechts mag de laatste cm van elke regel niet beschreven worden. Het verdient aanbeveling de margestoppen goed te plaatsen en die gedurende het brailleren van het boek ongewijzigd te laten. U moet dan wel steeds het nieuwe brailleblad op dezelfde manier inzetten. Het belsignaal geeft aan dat de regel bijna vol is. U moet dan een woord snel afbreken. Dit afbreken geschiedt volgens de geldende taalregels. De regels van een brailleboek eindigen dus niet mooi gelijk, zoals van een zwartdrukboek. In braille kan men helaas de ruimte tussen woorden of letters niet „uitvullen”.

§ 29 PAGINERING

Het is noodzakelijk alle braillebladen – op de titelbladen na – te nummeren. De nummering loopt door, zodat Band 2 dus niet met bladzijde 1 maar met bv. bladzijde 83 begint.

Elk brailleblad bevat twee nummers: helemaal rechts op de nummerregel het volgnummer van het brailleblad, twee spaties links van dat brailnummer het nummer van de zwartschriftbladzijde, waarvan de tekst is overgenomen.

Voorbeeld: 16 42

Soms komt het voor dat U halverwege het brailleblad overgaat naar de tekst van de volgende zwartdrukbladzijde. In dat geval worden op de nummerregel de nummers van beide zwartdrukbladen vermeld, met elkaar verbonden door een koppelteken.

Deze nummers worden altijd op een aparte regel geplaatst, hetzij op de eerste regel van elk blad, hetzij op de laatste regel. Uw opdrachtgever dient te vermelden welke mogelijkheid hij prefereert. Als er eenmaal een keuze is gemaakt, dan mag er halverwege het boek niet worden veranderd, dus nooit een gedeelte bovenaan en een ander gedeelte onderaan nummeren.

§ 30 ALINEA'S

In brailleboeken kunt U een nieuwe alinea op drie manieren aangeven:

- a. U begint op een nieuwe regel na twee spaties inspringen;
- b. U begint de nieuwe alinea tegen de kantlijn maar slaat een regel over;
- c. U begint een nieuwe alinea na twee spaties inspringen en slaat bovendien een regel over.

Ook hier geldt weer: Is er eenmaal een keuze gemaakt, dan mag die halverwege het boek niet worden gewijzigd.

§ 31 VOETNOTEN

In tegenstelling tot wat in de meeste zwartdrukboeken gebruikelijk is, wordt in braille de voetnoot bij voorkeur in de tekst zelf uitgewerkt. Dit voorkomt veel zoeken. Het is evenwel belangrijk dat de verklaring van een voetnoot bij het lezen gemakkelijk kan worden overgeslagen, terwijl de verklaring ook moet opvallen, zodat de lezer hem gemakkelijk kan vinden.

Een goede methode: plaats achter het te verklaren woord een sterretje (§ 4.4, p. 27), brailleur de zin uit, begin na de punt op een nieuwe regel, spring vijf spaties in, plaats het voetnootteken, brailleur de verklaring (als die niet op één regel past, dan het vervolg 7 spaties inspringen), vervolg de tekst op een nieuwe regel aan de kantlijn.

Indien in een zin twee of meer woorden verklaard moeten worden, dan plaatst U achter de sterretjes cijfers en begint de verklaring van voetnoot 2 op een nieuwe regel na vijf spaties inspringen.

Voorbeeld: Tegenwoordig brailleert men niet veel boeken meer met een lei*1 en prikpen*2, want er zijn nu machines.

*1 Een lei bestaat uit twee platen verbonden door een scharnier. In de onderste plaat zitten steeds zes gaatjes, in de bovenste langwerpige vakjes ter grootte van de braillecel.

*2 Een prikpen is een metalen stuk met houder, waarmee men in de lei braille-puntjes kan prikken. Het schrijven op een braillemachine gaat sneller dan het prikken in een lei.

Het kan voorkomen dat een boek zoveel voetnoten bevat, dat het niet raadzaam is ze volgens deze methode te verwerken. Dan is het beter het totaal aantal voetnoten in een aparte lijst op te nemen (zie § 46, p. 61 en § 4.4, p. 27).

§ 32 VRAGENLIJSTEN

Bij het overnemen van vragenlijsten is het goed elke nieuwe vraag op een nieuwe regel te beginnen. Past de vraag niet op één brailregel, dan op de volgende regel drie spaties inspringen. Zijn de vragen genummerd dan kunt U deze nummers het best tegen de kantlijn plaatsen. Zijn ook de antwoorden gegeven, dan kunt U ook het antwoord op een nieuwe regel beginnen en hetzelfde nummer geven als de bijbehorende vraag. Voor deze nummers kunt U resp. een v (vraag) en een a (antwoord) plaatsen.

- Voorbeeld:*
- v1 Hoeveel verschillende tekens kan men maken met zes punten?
 - a1 63 + spatie.
 - v2 Kent de zwartschriftlezer meer dan 63 tekens?
 - a2 De zwartschriftlezer gebruikt meer dan 100 tekens veelvuldig.

§ 33 INVULOEFENINGEN

(Zie Studiewerken § 50, p. 63).

§ 34 GEDICHTEN

(Zie § 17, p. 49 „Het Versregelteken“).

§ 35 BIJBELTEKSTEN

Bijbelteksten hebben het karakter van gedichten. Ze zijn veelal verdeeld in verzen en versregels. U kunt ze op dezelfde wijze overnemen als gedichten. (zie § 17, p.49). Na elk vers laat U een regel open. De versnummers kunt U hetzij tegen de kantlijn, hetzij tussen haakjes plaatsen.

§ 36 AFBEELDINGEN EN ILLUSTRATIES

Afbeeldingen en illustraties in romans (geen studiewerken) hoeft U niet weer te geven. Om te voorkomen dat hierdoor aan de braillelezer een belangrijk stuk informatie wordt onthouden, neemt U wel steeds de verklarende tekst op die bij zo een illustratie hoort.

Als een illustratie geen verklarende tekst heeft en toch essentieel is voor het begrijpen van de tekst, dan kunt U volstaan met de tekst „zie illustratie op zwartschriftbladzijde x” (zie ook § 47, p. 62).

Belangrijk: Verklarende teksten en andere aanduidingen i.v.m. illustraties kunt U overnemen alsof het voetnoten zijn (§ 46, p. 61).

§ 37 DRUKWIJZE

Bij het brailleen is het vaak mogelijk de vorm (de lay-out) van het zwartschrift weer te geven. Door het toevoegen van speciale tekens kunt U aangeven dat de zwartdrukttekst afwijkend is gedrukt. Het gaat daarbij om:

1. Hoofdletterteken	§	3
2. Permanent hoofdletterteken	§	3
3. Deel- en accenttekens	§	5
4. Taalwisselingstekens	§	14
5. Cursieftekens	§	15
6. Klemtoontekens	§	16
7. Zie ook „het uitlichten van passages uit de tekst”	§	22

Belangrijk: Het gebruik van deze tekens zorgvuldig bestuderen. Bij onjuist gebruik ervan zal de leesbaarheid van het brailleboek ernstig worden bemoeilijkt.

Onderstreepte woorden of zinnen behandelt U als zijnde schuin gedrukt. Zijn er passages in kleur weergegeven of met grote en kleine letters, dan kunt U dit het best aangeven door een regel over te slaan, de woorden „begin rood” of „begin klein gedrukt” in te voegen; dan de desbetreffende tekst te brailleren; dan de woorden „einde rood” of „einde kleine druk” toevoegen; een regel overslaan, en de normale tekst vervolgen.

§ 38 HOOFDSTUKKEN

Een nieuw hoofdstuk moet U altijd op een ander blad beginnen. De kop van het hoofdstuk – het maakt geen verschil of dit alleen een nummer is of verschillende woorden – plaatst U aan het begin van de regel. Daarna slaat U twee regels over. Is de kop in zijn geheel in hoofdletters gesteld dan hoeft U dat niet speciaal weer te geven.

§ 39 BRAILLEBANDEN

Wanneer een zwartdrukttekst uit meer dan één brailleband zal bestaan, is het wenselijk elke band gunstig af te sluiten. Afsluiten na een hoofdstuk of paragraaf is zeer gunstig; na een alinea heel wat minder gunstig. Bestudeert U na het brailleren van ongeveer 50 braillebladen de zwartdrukttekst om te bepalen hoe omvangrijk het werk wordt en waar U het best kunt afbreken.

Hoe dik een band mag zijn hangt af van de manier waarop het werk zal worden ingebonden. Uw opdrachtgever moet per boek opgeven wat voor dit boek de meest ideale banddikte is. Sluit de laatste band van het boek af met de woorden: „Einde boek”.

§ 40 RECEPTEN EN KOOKBOEKEN

Het weergeven van recepten moet vooral op een overzichtelijke wijze gebeuren:

- U plaatst de naam van het recept;
- daaronder de benodigde ingrediënten en gereedschappen;
- U slaat een regel over;
- U brailleert de tekst over de bedieningswijze;
- U sluit het recept af met een streep en een open regel.

Belangrijk: Afkortingen die in het recept voorkomen (bv. 30.; 2 gr.) kunt U ongewijzigd in braille overnemen.

B. STUDIEWERKEN

§ 41 ALGEMEEN

In studieboeken komen naar verhouding meer specifieke tekens voor dan in romans en bovendien is de indeling (de lay-out) gevarieerder. De kopiïst(e) die studiewerken overneemt, moet de brailletekens en de behandeling ervan (afdeling I van deze handleiding) goed kennen en hij/zij moet ook ervaring hebben met het maken van overzichtelijke indelingen bij het kopiëren. Alvorens met het overnemen van studieboeken te beginnen, wordt daarom aanbevolen, eerst 1 of meer romans te brailleren. In vergelijking met het overnemen van romans is het nodig om t.a.v. studiewerken nauwkeuriger richtlijnen te geven, omdat de gebruiker:

- snel bepaalde passages moet kunnen terugvinden;
- precies moet kunnen nagaan wat er oorspronkelijk in de zwartdrukttekst stond;
- nauwkeurig moet kunnen bepalen waar een bepaalde passage in zwartschrift begint of eindigt;
- zonder moeilijkheden met zijn ziende studiegenoten moet kunnen samenwerken.

§ 42 TITELBLAD

Omdat de gebruiker vaak op boekenlijsten moet aangeven welke studiewerken hij heeft gebruikt, is het uitermate belangrijk dat alle gegevens van het zwartschrifttitelblad worden overgenomen aan het begin van elke eerste brailleband. Mocht één brailleblad daarvoor niet voldoende zijn, dan kan zonder bezwaar een tweede blad worden gebruikt. De titelbladen van de vervolgbanden behoeven slechts de belangrijkste gegevens – titel van het boek; naam van de auteur(s); bandnummer; uitgever en jaartal – te bevatten. Voor het titelblad van de eerste brailleband zijn van belang:

- titel en eventueel ondertitel;
- auteur;
Bij verschillende auteurs: op het eerste titelblad de redacteur of de namen (compleet met letters van voornamen en titels) van de eerste drie schrijvers + de vermelding „e.a. schrijvers”. Op het tweede titelblad moet dan de volledige lijst met auteursnamen staan;
- als het boek is vertaald: de oorspronkelijke titel, de oorspronkelijke uitgever met jaartal en de naam van de vertaler;
- nummer van de brailleband;
- uitgever, jaar van uitgave en om welke druk het gaat;
- naam van de tekenaar of illustrator;
- naam van de brailleerder(ster);
- naam van de instelling waarvoor het boek wordt overgenomen.

Al deze gegevens moeten overzichtelijk over de titelbladen worden verspreid. (zie § 25).

§ 43 INHOUDSOPGAVE

Plaats de inhoudsopgave – ook als deze in zwartdruk achter in het boek staat – vooraan in de eerste brailleband. Vermeld titels van hoofdstukken en paragrafen en de nummers der zwartdrukbladzijden. Vermeld per vervolgband de inhoudsopgave van die band direct na het titelblad. Eindig de laatste band met een volledige inhoudsopgave met verwijzing naar nummers én van de zwartdruk- én van de braillebladen. De braillebladen die de inhoudsopgave bevatten mogen met Romeinse cijfers worden genummerd. (zie ook § 27).

§ 44 KANTLIJN OF MARGE

(Zie § 28, p.56).

§ 45 PAGINERING

Het is noodzakelijk alle braillebladen – op de titelbladen na – te nummeren. Ongeacht het aantal banden waaruit het brailleboek bestaat, loopt de nummering door. Band 2 begint dus niet met bladzijde 1, maar bv. met bladzijde 83.

Elk brailleblad bevat 2 nummers: helemaal rechts op de nummerregel het volgnummer van het brailleblad, twee spaties links van dat nummer van de zwartschriftbladzijde waarvan de tekst is overgenomen.

Voorbeeld: 16 42

Soms komt het voor dat u halverwege het brailleblad overgaat naar de tekst van de volgende zwartdrukkbladzijde. In dat geval worden op de nummerregel de nummers van beide zwartschriftbladen vermeld. Ze worden met elkaar verbonden door een koppelteken.

Voorbeeld: 16-17 43

Voor de gebruiker is het vaak erg prettig te weten waar precies een nieuwe zwartschriftbladzijde begint. Daarom verdient het aanbeveling deze wisseling steeds aan te geven. Dit kan door – voordat U aan een tekst van een nieuwe zwartdrukkbladzijde begint – op een lege regel in het midden het nummer van die nieuwe bladzijde te vermelden. De desbetreffende braillebladzijde bevat dan op de nummerregel altijd twee nummers van zwartschriftbladzijden.

Voorbeeld: Tekst
Tekst
En op die gedenkwaardige
17
dag kreeg Jan dan eindelijk te horen ... tekst
Tekst 16-17 43

De eerste 5 spaties van de nummerregel mogen nooit worden beschreven. Het is toegestaan – en voor de gebruiker zelfs erg prettig – nu op het ongebruikte deel van de nummerregel kort aan te geven uit welk hoofdstuk of paragraaf wordt overgenomen.

Voorbeeld: Hf. 7 fr.rev. 16-17 43

Het regelnummer bevindt zich op de eerste of de laatste regel van elk blad. De opdrachtgever dient per boek op te geven of U de bladen bovenaan dan wel onderaan moet nummeren. (zie ook § 29, p. 56).

§ 46 VOETNOTEN EN WOORDENLIJSTEN

Voetnoten waarvan de verklaring uit één woord bestaat, mogen direct na het betreffende woord tussen haakjes in de zin worden opgenomen. Voetnoten waarvan de verklaring uit verschillende woorden of hele zinnen bestaat moeten na de zin, waarin ze voorkomen worden opgenomen op een nieuwe regel na 5 spaties inspringen. (zie § 31, p.57).

Indien in de zwartdrukktekst de voetnoten van een nummer voorzien zijn, dan worden deze nummers in braille ongewijzigd overgenomen. Deze nummers worden direct – dus zonder spatie – achter het sterretje geplaatst (zie § 4.4, p.27). Zijn in een boek (bv. vreemde talen) enkele woordverklaringen aan de onderkant van de bladzijde of in de kantlijn geplaatst, dan kunnen ze in braille het best wor-

den opgenomen, ofwel tussen haakjes direct na het betrokken woord, ofwel na de zin waarin het betreffende woord staat, ofwel op een nieuwe regel na 5 spaties inspringen. (zie § 31, p. 57). Zijn de verklaringen in het zwartdrukboek gegroepeerd aan het eind van een les of hoofdstuk, of staan ze bij elkaar vermeld in een hoofdstuk, dan wordt zo een lijst ongewijzigd op precies dezelfde plaats in het brailleboek opgenomen.

Alfabetische woordenlijsten of totaallijsten van verklaringen van voetnoten worden achter in de laatste band opgenomen of vormen een geheel aparte band. Dat is dan altijd de laatste band van het boek. De linker- en rechterkant van een woordenlijst worden altijd van elkaar gescheiden door een spatie, een koppelteken en een spatie.

Voorbeeld: Voleur — de dief
Le voyageur — de reiziger
Avoir — hebben

§ 47 TEKENINGEN, FOTO'S e.d.

Er kunnen in een studiewerk illustraties voorkomen die niet weer te geven zijn.

Vermeld dan: „tekening op blz. x, voorstellende kan niet worden overgenomen”. De onderschriften bij illustraties kunt U wel overnemen.

Voorbeeld: *blz. x tekst bij foto luidt:
Zeeland, maart 1953 (zie § 36, p. 58).
*Nota van de brailleerder: op blz. x staat een foto die het volgende voorstelt:

Voorals de illustratie belangrijk is voor het begrijpen van de tekst of onmisbaar voor het uitvoeren van een opdracht, verdient het aanbeveling te proberen de essentie van de illustratie onder woorden te brengen en op te schrijven.

§ 48 GRAFIEKEN

Grafieken kunt U weergeven door ze vergroot op het braillepapier te tekenen. Vervolgens tikt U met de braillemachine de diverse aanduidingen in, U geeft de rechtlopende horizontale lijnen aan bv. met de punten 3, 6 of 2, 5 of 1, 4 en de vertikale lijnen met de punten 1, 2, 3; de gebogen lijnen kunt U aanbrengen door gebruik te maken van een prikpen, korrektietang, radeer-wieltje.

§ 49 TABELLEN

Over het algemeen kunnen tabellen in braille worden weergegeven, maar ze vergen veel plaats, zodat ze vaak over verschillende bladen verdeeld moeten worden.

Door in de tekst boven de kolommen gebruik te maken van afkortingen, kunt U plaats besparen.

Voorbeeld: Ned. Fr. Eng. Invo Inv1

Wanneer U afkortingen gebruikt die niet voor zichzelf spreken, dan schrijft U die eerst uit.

Voorbeeld: Afkortingen in komende tabel inv7 = invoer 1977; inv8 = invoer 1978.
1 = het aantal ongehuwde mannen; 2 = het aantal gehuwde mannen.

N.B.: Natuurlijk is het plaatsen van cijfers boven de titels de oplossing die de smalste kolommen oplevert, maar de gebruiker heeft geen geheugensteuntje. Hij zal bijvoorbeeld fr voor Frankrijk verkiezen boven 2 en 8 voor invoer 1978 boven 12.

Als U de cijfers onder elkaar plaatst is er geen extra verticale lijn nodig. U bepaalt eerst per kolom wat het grootste getal is. Is dat bijvoorbeeld 3 cijfers, dan wordt die kolom $3 + 1$ (voor het cijferteke) = 4 spaties breed. Uiteraard moeten de eenheden, tientallen en honderdtallen boven elkaar staan, zodat er tussen cijferteke en getal spaties komen als er geen honderd- of tientallen zijn. Als U een tabel over twee bladen moet verdelen dan kunt U het volgende doen:

A. *Linkerblad*

U laat de marge links vervallen, maar U draagt er zorg voor rechts een marge te maken van drie à vier cm. Vervolgens brailleert U dit blad normaal, maar in de laatste spatie (dus vlak voor de kantlijn van 3 cm) plaatst U op elke regel een opklimmende letter. (a, b, c, enz. Na z kunt U weer doorgaan met a, b, c, enz.).

B. *Rechterblad*

U plaatst de margestoppen weer in de gebruikelijke stand. Links 3 à 4 cm marge en rechts 1 cm. Vervolgens brailleert U dit blad normaal, maar U begint elke regel met a, b, c, enz. Bij het opbergen legt U het rechterblad gewoon weg, maar het linkerblad omgekeerd (met de punten naar boven), zodat de grote marges beide naar rechts liggen. Bij het inbinden wordt nu het linkerblad andersom ingebonden en als men het boek opendoet heeft men bij deze tabel zowel links als rechts tekst.

Als U een tabel over meer dan twee bladen moet verdelen dan brailleert U het linkerblad zoals is aangegeven onder A. en het rechterblad (dat wordt nu het middelste blad) zoals onder B., maar U eindigt nu ook elke regel met a, b, c, enz.

C. *Het derde en de volgende bladen*

U vouwt van dit blad (deze bladen) steeds de kantlijn (vier cm) om en brailleert verder normaal. Elke regel van alle middelste bladen laat U met de overstapletters beginnen en eindigen. Het rechterblad heeft alleen links de overstapletters nodig. Tenslotte plakt u met plakband blad 3 aan 2, 4 aan 3 enz. Bij het inbinden worden de bladen 3, 4, enz. niet ingebonden en ze zijn dan uitvouwbaar omdat u ze vier cm smaller maakte.

§ 50 INVULOEFENINGEN

In te vullen woorden of woorddelen worden door de gebruiker nooit in het boek zelf ingevuld zoals in zwartschrift wel gebruikelijk is. De gebruiker leest de tekst en schrijft de in te vullen woorden na vermelding van les- en zinnummer op een apart blad op.

Bij het weergeven van invuloefeningen is het dan ook niet van belang na te gaan hoeveel ruimte er nodig is om de invulling te kunnen noteren. Het teken voor invullen is drie punten (3x punt 3). (zie § 4.1, p. 23). Betreft het een woord dan plaatst U aan beide kanten een spatie. Betreft het een woorddeel dan plaatst U of één (begin of eind van het woord) of geen (midden in het woord) spatie.

Voorbeeld: Als ... kalf ver ... is, ... mpt men de p

N.B.: Komt de invulling aan het eind van een zin, dan plaatst U achter de drie invulpunten bovendien nog de punt voor einde-zin.

Belangrijk: Het is niet goed om het koppel- of het afbreekstreepje te gebruiken voor invulteken. Het teken wordt al veel gebruikt, omdat in braille de regels kort zijn en er veel woorden moeten worden afgebroken. De kans dat er onduidelijkheden ontstaan is te groot.

§ 51 BRAILLEBANDEN

(Zie § 39, p. 59).

§ 52 FONETISCHE TEKENS EN ACCENTEN (Grieks)

De fonetische tekens worden op dezelfde wijze toegepast als in zwartdruk gebruikelijk is. De opdrachtgever dient er zorg voor te dragen dat in voorkomende gevallen wordt opgegeven welke braillesymbolen mogen worden gebruikt.

De accenttekens die in de Griekse taal voorkomen moet U ook weergeven (zie Afdeling III, § 62, „Het Griekse alfabet“).

§ 53 DE TEKST (diversen)

U dient de tekst zoveel mogelijk letterlijk over te nemen. Sla nooit voorwoorden, bij de ...druk, flapteksten, registers, literatuurlijsten, bibliografieën, enz. over zonder overleg met Uw opdrachtgever. Wees vooral niet te zuinig met papier, want een overzichtelijke indeling is belangrijker dan een dun boek. Hou zoveel mogelijk de indeling van de zwartdruktekst aan. U kunt daarbij rekening houden met de volgende punten:

- A. Wordt in zwartdruk een regelnummering aangegeven, dan dient men in de brailletekst aan het begin van de regel – waar de regelnummering geplaatst is – twee spaties in te springen en daarna de regelnummering in braille te plaatsen.
- B. Wanneer in de zwartdruktekst met een nieuwe bladzijde begonnen wordt, kan men dit in braille kenbaar maken door een regel over te slaan en midden in de lege regel het nummer van de nieuwe zwartschriftbladzijde te plaatsen. (zie § 29, p. 56).
- C. Op 3 regels van onderen kan men beter niet meer met een nieuwe paragraaf, tabel, of opgave beginnen, die naar het volgende blad zal doorlopen.
- D. Een nieuw hoofdstuk begint steeds op een nieuwe braillepagina. Vóór en ná een paragraaf moet een regel worden overgeslagen. Als er in zwartdruk open regels ingevoegd zijn om de tekst te verduidelijken, dan moeten deze ook in braille worden weergegeven.
- E. Maak de banden niet dikker dan met de opdrachtgever is afgesproken. (zie § 39, p. 59). Laat links altijd een marge van drie à vier cm, en rechts van één cm. (zie § 28, p. 56).
- F. Onderstreepte woorden of zinnen (bv. bij getypte teksten) worden behandeld als gecursiveerde woorden of zinnen. (zie § 15, 19, 22).
- G. Gebruik voor cursief- of vetgedrukte opschriften boven een tekst niet (steeds) cursieftekens, maar vergroot aan beide kanten de marge zodat de vetgedrukte tekst (evenals in zwartschrift) midden boven de gewone tekst komt te staan.
Sla voor en na het vetgedrukte opschrift een regel over.
- H. Zijn in een studiewerk uitgebreide commentaren opgenomen of nemen de voetnoten meer ruimte in dan de eigenlijke tekst, dan kan hiervan een aparte brailleband worden gemaakt. (zie § 31 en § 46).
- I. Sla vóór en ná een passage in kleine letters (of afwijkende kleur) een regel over, schrijf aan het begin de woorden „kleine letter“ (of „rood gedrukt“) en aan het einde „einde kleine letter“ (of „einde rood gedrukt“).
- J. Blijf onder alle omstandigheden accuraat schrijven. Een punt teveel of te weinig is namelijk niet alleen een fout, maar er staat gelijk ook een andere letter! Dit kan bijzonder veel verwarring opleveren. Kleine kinderen met eenvoudige teksten kunnen dit soort verschrijvingen moeilijk herkennen en studerende gebruiken ingewikkelde teksten waarin zo een verschrijving de oorzaak kan zijn van een verkeerde interpretatie. Bij brailleren kan men eigenlijk niet jachten.

§ 54 TEKENS DIE IN DEZE HANDLEIDING NIET WORDEN BEHANDELD

Het is beslist niet uitgesloten dat U tijdens het brailleren zwartdruktekens ontmoet die noch in Afdeling I noch in Afdeling II worden behandeld. Hierbij kunnen zich twee gevallen voordoen.

- A. Het is een teken dat in een vreemde taal – bijvoorbeeld Spaans (zie ook Afdeling III) – voorkomt of in speciale vaktalen wordt gebruikt als muziek-, wis- of scheikunde, schaak- of damliteratuur, enz. In dat geval is het van belang het in die taal of vaktaal gebruikte braillesymbool te gebruiken. Dit kan door de desbetreffende handleidingen te bestuderen of te informeren bij Uw opdrachtgever. Maar gebruik dan dat symbool voorafgegaan door het taalwisselingsteken (zie § 14, p. 46).
- B. Het is een „wild-teken” dat alleen maar in die speciale druk wordt gebruikt en/of waarvoor geen braillesymbool bestaat – ook niet in vakhandleidingen. In dit geval kunt U – liefst na overleg met Uw opdrachtgever – zelf een symbool vaststellen. U gebruikt dan dat symbool voorafgegaan door het taalwisselingsteken (zie § 14, p. 46). Welk van beide gevallen zich voordoet, U moet er van uitgaan dat de gebruiker het vak-teken of het „wild-teken” niet kent. Daarom moet U in een voetnoot (zie § 31, p. 57) het betreffende teken omschrijven. Komt het teken meer dan één maal voor, dan moet U het teken in elke band waarin het voorkomt, verklaren. Dit kan het best achter het titelblad van die band(en). Zijn er meer van dergelijke tekens, dan ontstaat er dus een blad met een lijst van „vreemde tekens” gebruikt in deze band.

Voorbeeld: te1-e8:x* tf3-f8*:x (§ 55 Overige handboeken voor het brailleren).

§ 55 OVERIGE HANDBOEKEN VOOR HET BRAILLEREN

Handleiding voor het Basis-brailleschrift

Uitgebreid met

Handleiding voor het kortschrift graad 1

Samengesteld door de Vlaams-Nederlandse Braillecommissie

Een uitgave van

De Vereniging het Nederlandse Blindenwezen en

Het Nationaal Comité van het Belgisch Blindenwezen

Maart 1980

Gebruikershandleiding voor studiewerken in braille

Samengesteld door de

Werkgroep herziening wiskunde-kode

Een uitgave van

De Nederlandsche Blindenbibliotheek

Zichtenburglaan 260, Den Haag

1975

Het Braille muziekschrift

door

F. Kerkhof-A. Slegers

Verzameling van de meest voorkomende muzieknotaties

gebaseerd op de besluiten van het

Internationaal Congres voor Braille Muziekschrift

te Parijs in 1954

Een uitgave van

Instituut „Henricus” voor Visueel Gehandicapten

Nijmeegsebaan 61, Nijmegen

* „L'écriture braille dans le monde”, Mackenzie, Unesco

AFDELING III ENKELE ALFABETTEN VAN VREEMDE TALEN

§ 56 ALGEMEEN

Als U een boek brailleert dat in de Nederlandse taal is geschreven, dan moet U gebruik maken van de tekens uit het Nederlandse alfabet. (zie § 1, p. 13). Dan gelden de regels van Afdeling I. Komen in zo een tekst tekens voor die uit een ander alfabet stammen en die het Nederlandse alfabet niet kent, dan moet U gebruik maken van het taalwisselingsteken (zie § 14 en § 54) en de daarbij behorende regels.

Voorbeeld: Ik zag dat Se:nor S:örensén lachte.

*ñ is de Spaanse n of de n-tilde.

*ö is de Scandinavische ø (de doorstreepte o)

Als U een boek brailleert dat in een buitenlandse taal is geschreven, dan moet U gebruik maken van de tekens uit dat alfabet. De regels uit Afdeling I gelden in dat geval dus niet. Brilleert U bijvoorbeeld een Frans of Engels boek dan mag U de ch, sch, oe en ij niet samentrekken, want dat is een Nederlands gebruik. U hoeft dan dus ook geen herstelteken te plaatsen als die tekens in hun oorspronkelijke betekenis voorkomen.

Voorbeeld: Le trône du roi est grand. J'ai vu ce château.

This boy is at school today.

Er kunnen ook grensgevallen voorkomen, bijvoorbeeld een Nederlands boek met veel lange Engelse passages of een Duits boek met Nederlandse passages.

Dan geldt de regel: de passages volgen de regel van de taal waaruit ze afkomstig zijn. Een Duitse zin in een Nederlands boek wordt dus volgens de regels van het Duitse alfabet weergegeven.

Een ander grensgeval: een woordenlijst uit een studieboek. De woorden volgen de regels van de taal waaruit ze stammen.

Voorbeeld:

De kerk	—	the church
misschien	—	perhaps
de jongen	—	the boy
de school	—	the school
lyrisch	—	lyric

Belangrijk: Bij het braileren van teksten of boeken gesteld in een vreemde taal, maar bestemd voor Nederlandse gebruikers moet U de Nederlandse interpunctie-regels volgen en U gebruikt de Nederlandse leestekens (zie § 4, p. 19).

Als U buitenlandse woorden afbreekt, dan moet dit gebeuren volgens de regels van die taal. Als U die regels niet goed kent – ze wijken vaak aanzienlijk af van de Nederlandse – kunt U vreemde woorden beter nooit afbreken. Als een woord niet meer op een braille-regel past, laat U die regel verder leeg en plaatst het woord op een nieuwe regel. Voor wat betreft de indeling (de lay-out) kunt U de richtlijnen volgen van Afdeling II, A en B.

Kortschrift: In de ons omringende landen wordt bij het brillelezen en -schrijven veel gebruik gemaakt van kortschrift. Deze systemen wijken aanzienlijk af van het Nederlandse kortschrift. Zonder overleg met Uw opdrachtgever brilleert U daarom nooit in het kortschrift. Alle buitenlandse kortschrifttekens dienen vermeden te worden.

Dit geldt ook voor de paar Duitse kortschrifttekens die in het Nederlands zijn ingeburgerd. Het is beter ook die *niet* (meer) toe te passen. In de praktijk blijkt dat veel Nederlandse gebruikers moeilijk aan deze paar tekens kunnen wennen. (zie § 58).

Voorbeeld: Baum, Bäume, Mädchen, bei.

* „L'écriture braille dans le monde”, Mackenzie, Unesco.

§ 57 HET FRANSE ALFABET

§ 58 HET DUITSE ALFABET

§ 59 HET SPAANSE ALFABET

a
 á
 b
 c
 d
 e
 é
 f
 g
 h
 i
 í
 j
 k
 l
 m

n
 ñ
 o
 ó
 p
 q
 r
 s
 t
 u
 ú
 ü
 v
 w
 x
 y

z

§ 60 HET NOORSE ALFABET

a
 b
 c
 d
 e
 f
 g
 h
 i
 j
 k
 l
 m
 n
 o
 p

q
 r
 s
 t
 u
 v
 w
 x
 y
 z
 æ
 ø
 å

§ 61 HET ESPERANTO ALFABET

a
 b
 c
 ĉ
 d
 e
 f
 g
 ĝ
 h
 ĥ
 i
 j
 ĵ
 k
 l

m
 n
 o
 p
 r
 s
 ŝ
 t
 u
 ŭ
 v
 w
 z

 A α alpha

 B β bêta

 Γ γ gamma

 Δ δ delta

 E ε epsilon

 Z ζ zêta

 Η η êta *u*

 Θ θ thêta *u*

 I ι iota

 K κ kappa

 Λ λ lambda

 Μ μ mu

 Ν ν nu

 Ξ ξ xi

 Ο ο omikron

 Π π pi

 Ρ ρ rhô

 Σ σ sigma

 Τ τ tau

 Υ υ ypsilon *u*

 Φ φ phi *φ*

 Χ χ chi *χ*

 Ψ ψ psi *ψ*

 Ω ω oméga *ω*

Samentrekkingsstekens

 αι alpha iota

 ει epsilon iota

 οι omikron iota

 υι ypsilon iota

 αυ alpha ypsilon

 ευ epsilon ypsilon

 ηυ êta ypsilon

 ου omikron ypsilon